

Litéra › Slovník

Zdroje uváděných pravidel

Pro úpravu elektronických textů existuje několik zdrojů pravidel, které si v jistých situacích vzájemně protiřečí. S odkazem na tyto zdroje lze tentýž dokument zpracovat **různě**, avšak vždy **korektně**. Výčet zdrojů pravidel ovlivňujících interpunkci je následující:

1. Typografická pravidla (**TP**)
2. Webová typografická pravidla (**WTP**)
3. Internetová jazyková příručka [<http://www.ujc.cas.cz/>] Ústavu pro jazyk český (**ÚJČ**)
4. Pravidla českého pravopisu (**PČP**)
5. ČSN 01 6910 [<http://csnonline.unmz.cz/Detailnormy.aspx?k=78349/>] (04/2007): Úprava písemností zpracovaných textovými editory (**ČSN**)

1 Litéra vychází z **WTP**

Vyjma hrstky případů jsou za primární pravidla automaticky považována **WTP**. Ve zbývajících se objevuje upozornění v poznámce pod čarou. Komentáře se vyskytují také u znaků, které lze s odkazem na různá pravidla zapsat odlišně.

2 Popis jednotlivých pravidel

Zatímco **TP**, **WTP** dávají důraz na vizuální hodnotu, **ÚJČ** a **PČP** na jazykovou. **ČSN** zohledňuje především přístupnost pravidel pro běžné uživatele.

2.1 Typografická pravidla

Typografická pravidla ustanovili typografové s ohledem na umělecké vyjádření psaného projevu. Jejich pravidla jsou vhodná pro psaní textů, jež kladou důraz na precizní vizuální výstup spojený s tvůrčím přístupem k textu. Taková tvorba není pro běžného uživatele účelná. **TP** lze využít převážně ve specializovaných programech.

2.2 Webová typografická pravidla

Omezené technické možnosti webového prostředí vyžadují zjednodušení Typografických pravidel. Úpravy, které vešly v platnost, nejsou v kompletním znění sepsány v jednom zdroji, ale lze je dohledat po částech na různých místech. **WTP** jsou určeny pro potřeby uživatelů webových stránek a zohledňují technické možnosti různých prohlížečů.

2.3 Internetová jazyková příručka ÚJČ

Jedním ze zdrojů dostupných online, který popisuje pravidla interpunkce, je Internetová jazyková příručka. Tu provozuje Ústav pro jazyk český spadající pod Akademii věd České

republiky. Online příručka rozšiřuje pravidla Českého pravopisu o doporučení **ÚJČ**. Doporučení lze chápat jako přípustné varianty zápisu znamének.

2.4 Pravidla českého pravopisu

Vydavatelem Pravidel českého pravopisu je opět *Ústav pro jazyk český*, jenž má za úkol výzkum českého jazyka. **PČP** je publikace uvádějící pevná pravidla pro psaní textu, která se opírá se o český pravopis. Typografie včetně interpunkce nejsou hlavním tématem Pravidel, ale základní informace o psaní textu v nich běžný uživatel nalezne.

2.5 Česká technická norma

Česká technická norma – ČSN 01 6910 popisuje pravidla pro úpravu písemností zpracovaných textovými editory. Na seznamu výše uvedených pravidel má své místo především proto, že běžnému uživateli poskytuje mimo jiné informace, jak lze interpunkční znaménka zapsat prostřednictvím základních znaků na klávesnici bez použití klávesových zkratk.

3 Odkazy na zdroje

Slovník přehledně a podrobně shrnuje roztržštěná data z různých odborných zdrojů.

- Aktualizovaný typografický manuál: Vladimír Beran & kolektiv
- typomil – písmo a typografie [<http://typomil.com/>]
- Ústav pro jazyk český [<http://www.ujc.cas.cz/>]
- Typografie – skrytá tvář webdesignu [<http://typografie.dero.name/>]
- Lingea – pravidla českého pravopisu (2. vydání 2010)
- Česká technická norma – ČSN 01 6910:2007

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Rozdíly v pravidlech

V některých situacích se Zdroje uváděných pravidel různí. Případy rozebírají následující odstavce. Jako první je uvedeno vždy to, ze kterého čerpá **Litéra**. Z příkladů lze vypožorovat, že za výchozí jsou považována **WTP** (mimo několika případů u Pomlčky a znaků, ke kterým se **WTP** nevyjadřuje).

1 Jednopísmenné předložky a spojky

Pevná mezera se vkládá mezi jednopísmennou předložku/spojku a následující slovo. Seznam předložek/spojek je následující:

Př. 1

1. WTP, TP a ÚJČ
2. Doporučení Litéry
3. PČP
4. ČSN

1. Předložky: **K, k, S, s, V, v, Z, z, O, o, U, u** a spojky **A, I, i**. Doporučená je také **a**.
2. Předložky: **K, k, S, s, V, v, Z, z, O, o, U, u** a spojky **A, I, i**. Doporučená je také **a** a další jakýkoli **jednopísmenný** znak.
3. Předložky: **k, s, v, z**.
4. Předložky: **K, k, S, s, V, v, Z, z, O, o, U, u**.

2 Časové údaje

Zápis času s uvedením hodin lze psát více způsoby. V případě uvedení **pouze** minut a sekund (bez hodin) se zdroje shodují.

2.1 Hodiny a minuty

Př. 2.1

1. WTP, TP a PČP – tečka
2. ÚJČ a ČSN – dvojtečka

1. Je **7.20** a teprv vstávám do práce.
2. Je **7:20** a teprv vstávám do práce.

2.2 Hodiny, minuty a vteřiny

Př. 2.2

1. WTP, TP, ÚJČ, PČP, ČSN – dvojtečky
2. PČP – připouští i formát tečka/dvojtečka

1. Je **7:20:15** a teprv vstávám do práce.
2. Je **7.20.15** a teprv vstávám do práce.

3 Vyjádření poměru

ČSN volí odlišný zápis mezer u poměru či měřítka.

Př. 3

1. WTP, TP, ÚJČ, PČP – mezery z obou stran
2. ČSN – bez mezer

1. Mapa má měřítko 1_: _50 000.
2. Mapa má měřítko 1:50 000.

4 Výpustka v nedokončené větě (tzv. aposiopese)

V příkladech jsou tři typy Výpustky v uvedeném pořadí: na konci věty (A), uprostřed věty (B) a na začátku (C).

Př. 4

1. WTP, ČSN¹ – přiřazení k souvisejícímu znaku, z druhé strany mezera
2. ÚJČ, PČP¹ – vždy pouze mezera za²
3. TP – úzká mezera k souvisejícímu znaku, z druhé strany obyčejná

1. 1. Myslel, že mluvíš **pravdu...**
2. V Jednotě **je...****silný** zápach.
3. Zaspal. **...a** dílo bylo dokonáno.
2. 1. Myslel, že mluvíš **pravdu...**
2. V Jednotě **je...****silný** zápach.
3. Zaspal. **...a** dílo bylo dokonáno.
3. 1. Myslel, že mluvíš **pravdu....**
2. V Jednotě **je.....silný** zápach.
3. Zaspal. **....a** dílo bylo dokonáno.

¹ČSN i PČP uvádějí příklad pro výpustku na konci/uprostřed věty. Nikoli na jejím začátku.

²V příkladu **zC** je mezera i před výpustkou kvůli tečce za předešlou větou.

5 Lomítko ve víceslovné alternativě

ČSN nerozlišuje víceslovnou a jednoslovnou alternativu – vždy sází Lomítko bez mezer. Lze to považovat za nelogický přístup, protože víceslovné výrazy opticky vypadávají z kontextu (znázorňuje tučnost v příkladech).

Př. 5

1. WTP, TP, ÚJČ, PČP – mezery z obou stran
2. ČSN – bez mezer

1. Hledáme **atraktivní dívku** **_/_neatraktivního fyzika**.
2. Hledáme atraktivní **dívku/neatraktivního fyzika**.

6 Pomlčka ve funkci „od do, až, versus, z do“

Následující pravidla jsou natolik komplikovaná, že je pro lepší pochopení zavedena odlišná typologie popisu problému. **PČP** se v případě jednoslovného výrazu ztotožňuje s **ÚJČ**, k víceslovnému se nevyjadřují. Opětovnou shodu lze pouze předpokládat.

6.1 ÚJČ, Litéra

Litéra se drží pravidel **ÚJČ**. Aby část víceslovného výrazu nevypadla z kontextu, je pomlčka (podobně jako u **př. 5**) osazena mezerami z obou stran.

Př. 6.1

1. Jednoslovný výraz – bez mezer
2. Víceslovný výraz – mezery z obou stran

1. V třináctém kole 2. ligy se utkalo **Brno–Brankovice**.
2. V třináctém kole 2. ligy se utkalo **Brno_–_Hradec Králové**.

6.2 WTP, TP

Typografická pravidla nerozlišují jednoslovné a víceslovné výrazy. Vždy sází pomlčku bez mezer. Část výrazu tak může vypadnout z kontextu.

Př. 6.2

1. Jednoslovný výraz – bez mezer
2. Víceslovný výraz – bez mezer

1. V třináctém kole 2. ligy se utkalo **Brno–Brankovice**.
2. V třináctém kole 2. ligy se utkalo **Brno–Hradec Králové**.

6.3 ČSN

Ani **ČSN** nerozlišuje počet slov ve výrazu. Oproti výše uvedeným pravidlům se zápis komplikuje dělením na dvě funkce. U víceslovného výrazu, který vyjadřuje „od do, až“ vypadává okolní text z kontextu.

Př. 6.3

1. Jednoslovný i víceslovný výraz ve funkci „versus, z do“ – mezery z obou stran
2. Jednoslovný i víceslovný výraz ve funkci „od do, až“ – bez mezer

1. V třináctém kole 2. ligy se utkalo **Brno_–_Brankovice a Plzeň_–_Hradec Králové**.
2. Mají otevřeno v čase **8–16**. Na vodě budu 3. **7.–8.** 7.

7 Čárka za pomlčkou

WTP a **TP** zakazují psát Čárku za Pomlčku. **ÚJČ** a **PČP** takovou možnost doporučuje v případě, že je pro kontext vhodná. K tomuto přístupu se přiklání také **Litéra**.

Př. 7

1. ÚJČ, PČP, Litéra – povoluje čárku
2. WTP, TP – nepovoluje čárku

1. Začala dělat oběd_–_kuřecí maso_–, ale pomoc nechtěla.
2. Začala dělat oběd_–_kuřecí maso_–_ale pomoc nechtěla.

8 Pomlčka ve víceslovných městských částech

ÚJČ doporučuje v těchto výrazech psaní Pomlčky s mezerami (čehož se drží i **Litéra**). **ČSN** se k jednoslovným i víceslovným výrazům staví jednotně – sází Spojovník bez mezer. Ostatní zdroje mlčí. Výhodou prvního způsobu je nevypadnutí z kontextu, druhý zachovává jednotu dokumentu.

Př. 8

1. ÚJČ, Litéra – pomlčka s mezerami
2. ČSN – spojovník bez mezer

1. **Brno – Bobrova osada** je smýšlená městská část.
2. **Brno-Bobrova** osada je smýšlená městská část.

9 Pomlčka a spojovník v příjmení

WTP, **TP** a **PČP**, uvádí ve dvojici příjmení ve vztahu **a** Pomlčku, zbylé zdroje Spojovník.

Př. 9

1. WTP, TP, PČP – pomlčka
2. ÚJČ, ČSN – spojovník

1. Knihkupectví vede dvojice **Ptáček–Koniklec**.
2. Knihkupectví vede dvojice **Ptáček-Koniklec**.

10 Matematická odchylka

PČP se dostávají do sporu s **ČSN** ohledně mezery u odchylky.

Př. 10

1. PČP
2. ČSN

1. Příklad vyšel **320_±3**.
2. Příklad vyšel **320_±_3**.

11 Ústupky ČSN

ČSN dovoluje používat na místě některých špatně dostupných znaků a symbolů běžnou interpunkcí (týká se běžného textu, nikoli odborných publikací). Pravidla pro zápis mezer se od pravidel původních znaků nemění.

Důvodem ústupku je špatná dostupnost Výpustky, Kříže a Pomlčky.

Př. 11

1. Tři tečky na místě výpustky
2. Plus na místě kříže
3. Dvojitý spojovník na místě pomlčky u měny

1. Po pádu z deseti metrů jen vesele zakroutil **hlavou...**
2. Vladimír Dlouhý **+_20. 6. 2010** (zemřel na rakovinu žaludku).
3. Dal za květiny Kč **150,--**.

12 Matematické ústupky

PČP a **ČSN** dovolují používat na místě matematických symbolů běžnou interpunkci (týká se běžného textu, nikoli matematických a odborných publikací). Pravidla pro zápis mezer se od pravidel původních znaků nemění. Výjimkou je plus minus, které se od okolí automaticky odděluje **mezerami z obou stran**.

Důvodem ústupku je špatná dostupnost matematických symbolů Minus, Násobící tečka a křížek, Děleno a Plus minus. **ÚJČ** se ztotožňuje s **ČSN**.

Př. 12

1. Pomlčka na místě minusu
2. Tečka na místě násobící tečky
3. Tečka na místě násobící tečky
4. „x“ na místě křížku
5. „x“ na místě křížku
6. Dvojtečka na místě dělena
7. Plus a minus na místě plus minus
8. Plus a minus na místě plus minus

1. **5_–_3** je totéž jako **_–2 + 4**.
2. Příklad **5_._3** značí součin dvou prvočísel.
3. **8.10²¹** je vážně nemalé číslo.
4. Příklad **6_x_8** značí součin dvou čísel.
5. Dojdi **5x** do Okomugondo pro vodu a Kimuri ti půjčí luk.
6. Vypočítej mi **195_:_15**.
7. Výpočet toleruje odchylku **_+/_–_0,01** mikrokvadrilionu metru.
8. Zastav se u nás za **10_+/_–_2** hodiny.

Litéra › Slovník

Priorita pravidel

V situacích, kde se těsně vedle sebe objeví více interpunkčních znamének, je nutné určit prioritu užití pravidel. Např. před Čárkou se mezera nepíše, zatímco za ukončovací závorkou ano. Bez určení přednosti nelze popsat postup při zápisu čárky za závorkou.

K určování priority napomáhá rozdělení interpunkce na dva typy – **párovou** a **nepárovou**. Pro pochopení následných příkladů je třeba znát pravidla uvedených znamének.

1 Párové znaky

Do této skupiny spadají všechny druhy závorek a uvozovek. Symboly vně tyto znaky mají vyšší prioritu, zatímco uvnitř nižší. Z toho vyplývá např. i to, že zmíněná Čárka za závorkou se přiráží bez mezery.

Př. 1

1. Vyšší priorita vnějších znamének – tečka
2. Nižší priorita vnitřních znamének – tečka
3. Vyšší priorita vnějších znamének – otazník
4. Nižší priorita vnitřních znamének – uvozovky

1. Buď na mě hodný (uklid' byt a dej mi na nové boty).
2. Buď na něj hodný (Nikdy spolu nevycházeji. Nikdy.) a nezlob.
3. Té oranžové barvě říkáš „hnědá“?
4. On si začal (prý jsem »přetrhdílo«) a tak jsem mu lištil.

2 Nepárové znaky

Druhou část tvoří nepárové znaky, které určují prioritu pravidlem **posledního**. Přednost tak má vždy nejpravější symbol.

Př. 2

1. Přednost výpustky před tečkou
2. Přednost čárky před pomlčkou
3. Přednost pomlčky před čárkou
4. Přednost tečky před pomlčkou (a pomlčky před čárkou)

1. Porušil paragraf 75/2006 Sb. **...neřekl** ani bú.
2. Začala dělat oběd – kuřecí maso –, ale pomoc nechtěla.

3. Kdysi stála jízdenka Kčs 2,— a revzioři se usmívali.
4. Kdysi stála jízdenka Kčs 2,—.

3 Interpunkce a jiné symboly

Interpunkce má před matematickými a jinými symboly *přednost vždy*.

Př. 3

1. Přednost interpunkce před znakem Eura
2. Přednost interpunkce před palci
3. Přednost interpunkce před zavínáčem

1. Dostaneš 5€/125Kč slevu na skok bez lana.
2. Můj úsměv má úhlopříčku 20", ten jeho pouze 15".
3. \$ je hezký znak. @ je ale hezčí.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Řádkový zlom

Existují situace, ve kterých nechceme rozdělení delšího výrazu do dvou řádků (spojka, datum, zkratka, rozmezí, ...). V případě, že je součástí výrazu mezera, zaměníme ji za Pevnou, čímž zakážeme nechtěné dělení. Komplikace nastává tehdy, kdy je na místě mezery Pomlčka nebo Spojovník (oba bez mezer). Takové dělení je **zakázané**, resp. u spojovníku je nutné jej na novém řádku zopakovat, což web **neumí**.

1 Nechtěné dělení řádku

Př. 1

1. Zlom řádku u pomlčky
2. Zlom řádku u spojovníku

1. A pak se vydáš po trase **Brno–
Brankovice**.
2. Bude mi k něčemu ten **česko-
finský** slovník?

2 Web

Celý výraz lze **zafixovat** příznakem, který nedovolí zalomení řádku. Na webu je takový úkon pro běžného uživatele náročný, musel by mít navíc přístup do zdrojového kódu.

Př. 2

- `nezalomíš`

3 Nedělitelný spojovník

Také existuje tzv. **nedělitelný spojovník** se stejnou vlastností jako Pevná mezera. Na webu lze zapsat html entitou **‑**. Jeho vzhled je mimo výšky, která je o ± 1 px menší, stejný jako Spojovník. Záleží na typu fontu. Bohužel, po zkopírování znaku do textového editoru je interpretován spíše jako Pomlčka, navíc se špatným kerningem (zleva částečně překrývá sousední znak). Více v kapitole Podoba některých znaků.

Litéra › Slovník

Číselné údaje

Datum, čas, peněžní částka aj. je specifický výraz, jež má svá pravidla zápisu.

1 Podstatné jméno vs. přídavné

1.1 Běžná slova a jednotky

Je-li mezi číslem a slovem **mezera**, vyjadřuje jednotka **podstatné jméno**. Tvar **bez mezery** značí **přídavné**. Pravidlo se týká nejen jednotek, značek a procent, ale také běžných slov. K číslu se nikdy nepřidávají pomlčky, spojovníky, ani „koncovky“ *ti*, *-ti* apod.

V běžném textu je vhodnější používat slova namísto čísovek. Ty mohou splnit svůj účel spíše v případech, kdy chceme číslo vyzdvihnout/zviditelnit.

Př. 1.1

1. Podstatné jméno – jednotky
2. Přídavné jméno – jednotky
3. Podstatné jméno – běžné slovo
4. Přídavné jméno – běžné slovo
5. Ukázky možných tvarů slov

1. Spadl z výšky **10 m** (deseti metrů).
2. Spadl z **10m** výšky (desetimetrové).
3. Kniha má **155 stran** (sto padesát pět stran).
4. Koupil jsem si **155strannou** knihu (stopětapadesátistrannou).
5. **10m** i **10metrový** (desetimetrový), **100Kč** i **100korunový** (stokorunový), **12%** i **12procentní** (dvanáctiprocentní), **12°** i **12stupňový** (dvanáctistupňový), **20×** i **20krát** (dvacetkrát), **2dveřový** (dvoudveřový), **24letý** (čtyřiadvacetiletý, dvacetičtyřletý), **8násobný** (osminásobný), ...

1.2 Značky v místě horního indexu

Značky psané v místě horního indexu se k číslu přiřazují vždy **bez mezery** – nehledě na podstatné/přídavné jméno. To lze rozlišit jen z kontextu.

Př. 1.2

1. Podstatné jméno – stupně
2. Přídavné jméno – stupně

3. Podstatné jméno – palce
4. Přídavné jméno – palce

1. Pivo mělo **10°** (deset stupňů).
2. Objednal si **10°** pivo (desetistupňové).
3. Můj monitor má **24"** (24 palců).
4. Koupil jsem si **24"** monitor (čtyřicetipalcový).

2 Datum

Klasické datum se píše **s mezerami** a bez nul na začátku (leden–září). Měsíc lze psát slovně nebo římskou číslicí, opět ale s mezerami. Strojové datum je výhradně číselné, **bez mezer** a dny s měsíci jsou vyjádřeny dvouciferně. Oba typy zápisu jsou vzestupné (den/měsíc/rok).

Existuje také sestupně psané datum (rok/měsíc/den), které se podobá strojovému. Namísto teček je použit Spojovník. Konečně, dnes již *zastaralý formát*, je psán s lomítkem mezi dnem a měsícem, přičemž čísla jsou bez teček, nul na začátku a s možností psát měsíc římskou číslicí. Zápis je vzestupný.

Rok lze psát také zkráceně Apostrofem u letopočtů do roku **1999** včetně. Zkracování mladších ročníků je nevhodné. Samozřejmostí je výběr jednoho formátu data v celém dokumentu.

Př. 2

1. Klasický zápis – vždy s mezerami
2. Strojové datum – vždy bez mezer
3. Sestupné datum – spojovník bez mezer
4. Zastaralé datum – lomítko bez mezer
5. Datum s apostrofem (odsuvníkem)

1. **1. 7. 2014** je hezčí datum než **21. XI. 2003** nebo **5. září 2019**.
2. **01.07.2013** je hezčí datum než **21.11.2003**.
3. **1997-12-04** je vhodný formát pro řazení mých fotografií.
4. Spadl z hrušky **14/7 1996** (popř. římská číslice **14/VII 1996**).
5. Původně **'97** si na Moravě pamatuje snad každý.

3 Čas

Hodiny se od minut dělí Tečkou¹. V případě zápisu se sekundami se píše Dvojtečka. Desetiny sekund se oddělují Čárkou. U časových údajů se nikdy **nepíše mezery**. Číslo za interpunkcí se píše dvouciferně (neplatí pro první údaj).

Př. 3

1. Hodiny a minuty

2. Minuty a vteřiny
3. Úplný (např. ve sportu) čas

1. Přijed' nejpozději v **18.30**.
2. Pokud nepřijedeš do **3:15**, budeš kleč'et.
3. Doběhl v čase **3:09:22,78**, takže bude kleč'et dva dny.

4 Dělení tisíců

Pokud je číslo pouze čtyřmístné, je dělení tisíců **volitelné**. Pro přehlednost je možné dělit tisíce Tečkou namísto mezery. Samozřejmostí je výběr jednoho formátu zápisu v celém dokumentu. V příkladu je pro názornost uveden také zápis s ohledem na anglickou typografii.

Př. 4

1. Tisíce bez mezer (lze s mezerou)
2. Tisíce s mezerami
3. Tisíce s tečkami
4. Anglická typografie (čárka pro tisíce, desetinná tečka

1. Vyhrál **4000** pokutových bloků.
2. Prohrál sázku, a tak musí vyrobit **20 000** papírových vlaštovek.
3. Jeho pořadí v lístcích na Kometu je **2.001.745**.
4. Vyhrál **4,230,000.50** řecko-perských liber.

5 Peněžní částky

Nejznámější tvar v běžném textu je psán ve formátu číslo/mezera/měna. Zápis však lze také obrátit – a právě takový zápis jako jediný dovoluje psát za číslo výraz „–“ (značí nula haléřů).

Př. 5

1. Běžný zápis – celý, desetinný
2. Obrácený zápis – celý, desetinný, desetinný bez haléřů

1. Našel **50 Kč**. Kamarádovi tak mohl splatit úrok **15,50 Kč**.
2. Kokosky stály **Kč 7**, Deli **Kč 11,50** a Anička rovných **Kč 820,–**.

6 Časté chyby

Př. 6

1. Použití „koncovky“ u přídavného jména
2. Chybějící mezery u klasického data nebo chybějící nuly u strojového

3. Tečka v úplném formátu času
4. Chybějící mezery u tisíců
5. Nadbytečný znak ,– u běžného zápisu peněžní částky

1. **10-ti patrový, 10ti-patrový, 10tipatrový.**
2. **1.7.2014** je jednoduše nejhezčí datum.
3. Doběhl v čase **3.09.22,78**, takže bude klečet dva dny.
4. Jeho pořadí v listcích na Kometu je **2001745**.
5. Našel 50,**–** Kč.

¹⁾ **Čas** lze dle různých zdrojů pravidel zapisovat také v jiném formátu – viz kapitola Rozdíly v pravidlech.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Podoba některých znaků

Symbody v uvedených příkladech jsou psány fontem **Georgia** o velikosti 51 px.

1 Uvozovky, apostrof, minuty, palce, ...

České (dvojitě i jednoduché) uzavírací uvozovky jsou *totožné* s anglickými otevíracími. Apostrof je *totožný* s anglickými jednoduchými uzavíracími uvozovkami.

1.1 Dvojitě uvozovky, vteřina a palec

Př. 1

1. České dvojitě otevírací uvozovky – spodní „9“
2. České dvojitě uzavírací uvozovky – vrchní „66“
3. Anglické dvojitě otevírací uvozovky – vrchní „66“
4. Anglické dvojitě uzavírací uvozovky – vrchní „99“
5. Strojové dvojitě uvozovky – vrchní, rovné
6. Vteřina a palec

1.2 Jednoduché (zanořené) uvozovky, apostrof, minuta a stopa

Př. 2

1. České jednoduché otevírací uvozovky – spodní „9“
2. České jednoduché uzavírací uvozovky – vrchní „6“
3. Anglické jednoduché otevírací uvozovky – vrchní „6“
4. Anglické jednoduché uzavírací uvozovky – vrchní „9“
5. Strojové jednoduché uvozovky – vrchní, rovné
6. Minuta a stopa
7. Apostrof – vrchní „9“

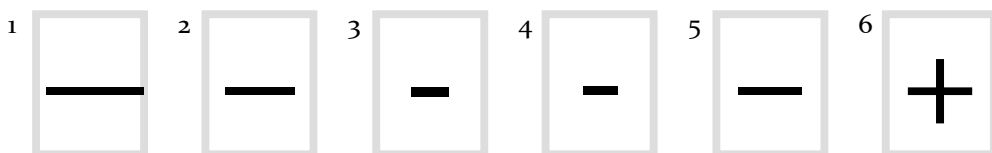

2 Pomlčky, spojovník, plus, minus

Největší tloušťkou se vyznačuje Spojovník. Délkou je Pomlčka podobná Mínusu, který je vždy ve výšce vodorovné čárky u Plusu. Pomlčka, také nazývána půlčtverčikovou pomlčkou, má poloviční délku Dlouhé pomlčky (čtverčikové). V některých fontech jsou pomlčky výš nebo níž než plus a minus.

Př. 3

1. Dlouhá pomlčka – em dash (čtverčiková)
2. Pomlčka – en dash (půlčtverčiková)
3. Spojovník
4. Nedělitelný spojovník
5. Minus
6. Plus

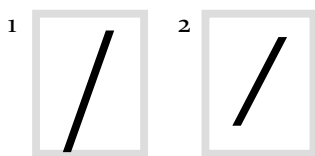

3 Lomítko a matematické lomítko

Matematické lomítko má větší sklon, více tak naznačuje zlomkovou čáru.

Př. 4

1. Lomítko
2. Matematické lomítko

4 Násobení, středová tečka

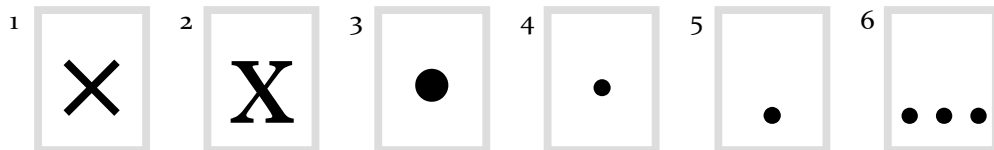
V některých fontech je podobnost Křížku s písmenem „x“ větší než v uvedeném příkladě. Tečka se od Násobící a Středové tečky liší výškou, středová tečka od násobící tloušťkou. Výpustka je jedním znakem zapsaná trojice teček s menším rozpalem.

Př. 5

1. Křížek
2. Písmeno „x“
3. Středová tečka
4. Násobící tečka

5. Tečka

6. Výpustka

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Zkratky, značky, tituly, ...

Zkratky se píší s tečkou, značky a stažené zkratky (vytvořené z prvních a posledních písmen slova) bez. Následující seznam vyjmenovává ty nejznámější. Vyskytuje-li se zkratka u lomítka, tečka se ruší. Některé tituly se píší s tečkou, po zahraničních a Ph.D. a Th.D. se nepíše mezera po první tečce.

1 Zkratky a značky

Zkratka	Vysvětlivka	Zkratka	Vysvětlivka
a. s.	akciová společnost	n. l.	našeho letopočtu
aj.	a jiné	n. m.	nadmořská výška
apod.	a podobně	např.	například
atd.	a tak dále	př.	příklad
ca, cca	cirka	př. n. l.	před naším letopočtem
č.	číslo	r.	rok
č. p.	číslo popisné	s	sekunda
fa	firma	s.	strana
fce	funkce	s. r. o.	společnost s ručením omezeným
h, h., hod.	hodina	spol. s r. o.	společnost s ručením omezeným
j. č.	jednotné číslo	st.	starší
k. s.	komanditní společnost	t. č.	toho času
max.	maximálně	t. r.	toho roku
mil.	milión	tj.	to je(st)
min	minuta	tzv.	takzvaný
min.	minuta, minimálně	v. r.	vlastní rukou
mj.	mimo jiné	v. o. s.	veřejná obch. společnost
ml.	mladší	v. v. i.	veřejná výzkumná instituce
mld.	miliarda	viz	rozkazovací způsob „vidět“
mn. č.	množné číslo	zkr.	zkratka, zkráceně

2 Akademické tituly

Titul	Vysvětlivka	Titul	Vysvětlivka
<i>Bakalářské a magisterské studium</i>		<i>Akademicko-vědecké tituly</i>	

Bc.	bakalář	Ph.D.	doktor
BcA.	bakalář umění	Th.D.	doktor teologie
Ing.	inženýr	<i>Vědecko-pedagogické tituly</i>	
Ing. arch.	inženýr architekt	doc.	docent
Mgr.	magistr	prof.	profesor
MgA.	magistr umění	<i>Zahraniční tituly</i>	
MUDr.	doktor medicíny	BBA	bakalář obch. administrativy
MDDR.	zubní lékař	MBA	magistr obch. administrativy
MVDr.	doktor veterinární medicíny	B.A.	bakalář umění
<i>Magistr s rigorózní zkouškou</i>		M.A.	magistr umění
JUDr.	doktor práv	BSc.	bakalář věd
RNDr.	doktor přírodních věd	MSc.	magistr věd
PhDr.	doktor filozofie	Blaw, LL.B.	bakalář práv
PharmDr.	doktor farmacie	Mlaw, LL.M.	magistr práv
ThDr.	doktor teologie	Mmed.	magistr medicíny
<i>Akademicko-vědecké tituly v minulosti</i>		M.D.	doktor medicíny
CSc.	kandidát věd	Dipl.-Ing.	diplomovaný inženýr
DrSc.	doktor věd	EngD.	doktor technických věd

3 Vojenské hodnosti

Hodnost	Vysvětlivka	Hodnost	Vysvětlivka
voj.	vojín	ppor.	podporučík
sv., svob.	svobodník	por.	poručík
des.	desátník	npor.	nadporučík
čet.	četař	kpt.	kapitán
rtn.	rotný	mjr.	major
rtm.	rotmistr	pplk.	podplukovník
nrtm.	nadrotmistr	plk.	podplukovník
šrtm.	štábní rotmistr	brig. gen.	brigádní generál
pprap.	podpraporčík	genmjr.	generálmajor
prap.	praporčík	genpor.	generálporučík
nprap.	nadpraporčík	arm. gen.	armádní generál
šprap.	štábní praporčík		

Litéra › Slovník

Tabulka hůře dostupných znaků

Výraz typu **LEVÝ ALT + 0147** vyjadřuje stisknutí a držení klávesy **ALT**, poté zapsání čísla **0147** na numerické části klávesnici a nakonec puštění klávesy **ALT**.

Interpunkce

Znak	S. (Symbol)	Zkratka	Entita
Pevná mezera		LEVÝ ALT + 0160	
Výpustka	...	LEVÝ ALT + 0133	…
České dvojité otevírací uvozovky	„	LEVÝ ALT + 0132	„
České dvojité uzavírací uvozovky	“	LEVÝ ALT + 0147	“
České jednoduché otevírací uvozovky	,	LEVÝ ALT + 0130	‚
České jednoduché uzavírací uvozovky	‘	LEVÝ ALT + 0145	‘
Francouzské dvojité otevírací uvozovky	»	LEVÝ ALT + 175	»
Francouzské dvojité uzavírací uvozovky	«	LEVÝ ALT + 174	«
Francouzské jednoduché otevírací uvozovky	›	LEVÝ ALT + 0155	›
Francouzské jednoduché uzavírací uvozovky	‹	LEVÝ ALT + 0139	‹
Apostrof	'	LEVÝ ALT + 0146	’
Levá hranatá závorka	[PRAVÝ ALT + F	
Pravá hranatá závorka]	PRAVÝ ALT + G	
Levá složená závorka	{	PRAVÝ ALT + B	
Pravá složená závorka	}	PRAVÝ ALT + N	
Levá ostrá závorka	<	PRAVÝ ALT + ,	
Pravá ostrá závorka	>	PRAVÝ ALT + .	
Pomlčka	–	LEVÝ ALT + 0150	–
Dlouhá pomlčka	—	LEVÝ ALT + 0151	—

Matematické a jiné symboly

Znak	S. (Symbol)	Zkratka	Entita
Minus	–	LEVÝ ALT + 8722	−
Křížek	×	PRAVÝ ALT +)	×

Násobící tečka	·	LEVÝ ALT + 0183	·
Děleno	÷	PRAVÝ ALT + Ú	÷
Matematické lomítko	/	LEVÝ ALT + 8260	⁄
Svislítko		PRAVÝ ALT + W	
Menší nebo rovno	≤	LEVÝ ALT + 8804	≤
Větší nebo rovno	≥	LEVÝ ALT + 8805	≥
Nerovnost	≠	LEVÝ ALT + 8800	≠
Identita	≡	LEVÝ ALT + 8801	≡
Plus minus	±	LEVÝ ALT + 0177	±
Přibližně rovno	≈	LEVÝ ALT + 8776	≈
Vlnka	~	PRAVÝ ALT + + ¹	
Minuta, stopa	'	LEVÝ ALT + 8242	′
Vteřina, palec	"	LEVÝ ALT + 8243	″
Promile	‰	LEVÝ ALT + 0137	‰
Programátorská mocnina	^	LEVÝ ALT + 0710	ˆ
Odmocnina	√	LEVÝ ALT + 8730	√
Integrál	∫	LEVÝ ALT + 8747	∫
Ležatá osmička	∞	LEVÝ ALT + 8734	∞
Celkový součet, suma	Σ	LEVÝ ALT + 8721	∑
Celkový součin	Π	LEVÝ ALT + 8719	∏
Kříž	†	LEVÝ ALT + 0134	†
Ampersand	&	PRAVÝ ALT + C	&
Mřížka	#	PRAVÝ ALT + X	
Copyright	©	LEVÝ ALT + 0169	©
Registered	®	LEVÝ ALT + 0174	®
TradeMark	™	LEVÝ ALT + 0153	™
Euro	€	PRAVÝ ALT + E	€
Libra	£	LEVÝ ALT + 0163	£
Dolar	\$	PRAVÝ ALT + Ů	
Zavináč	@	PRAVÝ ALT + V	
Obrácené lomítko	\	PRAVÝ ALT + Q	
Středová tečka	•	LEVÝ ALT + 8226	•
Šipka nahoru	↑	LEVÝ ALT + 8593	↑
Šipka doprava	→	LEVÝ ALT + 8594	→
Šipka dolů	↓	LEVÝ ALT + 8595	↓
Šipka doleva	←	LEVÝ ALT + 8592	←

¹**PLUS** na alfanumerické části klávesnice (vedle znaku Ě).

Litéra › Slovník

Pevná (tvrdá) mezera

Pevná mezera (tvrdá, nedělitelná) je od klasické nerozeznatelná. Používá se všude tam, kde není dovoleno dělit výrazy, které k mezeře přiléhají, na dva řádky. Zachovává se tak čitelnost a plynulost textu.

1 Jednopísmenné předložky a spojky

Patří k nim předložky **K, k, S, s, V, v, Z, z, O, o, U, u** a spojky **A, I, i**. Lze sem řadit také spojku **a** (z důvodu častého používání a možnému vzniku řek je pravidlo *dobrovolné*). Mezera se vkládá mezi předložku/spojku a následující slovo¹.

Př. 1

1. **A_nakonec** uspěl **i_v_té** prokleté kombinatorice.

2 Ustálené spojení, zkratky

K často používaným zkratkám patří **j. č., mn. č., n. l., př. n. l., č. p., t. r., t. č., v. r., n. m., tj., tzv., s., č., k** ustáleným spojením pak např. **s. r. o., r. o., a. s., k. s., v. o. s.** aj. Pro příklad akademických titulů lze uvést **Bc., Mgr., Ing., Ph.D., LL.B., MUDr., prof., ...**, pro vojenské tituly **voj., čet., rtm., por., kpt., plk., gen., ...** Ucelenější seznam nabízí kapitola [Zkratky](#).

Př. 2

1. Ustálené spojení a zkratky – uvnitř
2. Ustálené spojení a zkratky – za
3. Zkrácené jméno a příjmení – iniciály
4. Výrazy typu E dur, C vitamín, Rh faktor; č. 10, str. 155
5. Akademický/vojenský titul

1. **V._r.** 1994 založil v Andách ve výšce 4000 m **n._m.** Typos **a._s.**
2. Česká (**tzv._Čára**) je betátná brněnská ulica.
3. **A._Jirásek** a **Fr. Hrubín** uměli finsky.
4. Zahrej mi tu skladbu **č._3** v **E_dur**.
5. **prof._MUDr._Plotna,_Ph.D.** zná **por._Jirku** Vozihnoje.

3 Číselné údaje, data, jednotky

Do jednotek patří např. vyjádření času (h, h., min, ...), **délky** (m, km, ", ...), **velikosti** (ha, km²,

MB, ...), **rychlosti** (m/s, km/h, ...), **stupně** (°, °C, °F, ...), **měny** (Kč, €, \$, ...), % aj.

Pevné mezery patří všude tam, kde se vyskytuje matematický symbol s mezerami.

Př. 3

1. Úplné datum
2. Řadová číslovka s podstatným jménem
3. Dělení tisíců
4. Číslo a jednotky
5. Telefonní číslo
6. Dvojtečka – poměr
7. Matematická znaménka (plus, minus, krát, děleno, (ne)rovno, větší/menší (nebo rovno), přibližně rovno, vlnka)

1. **7._8._2008** ji poprvé políbil na líčko.
2. V **6._patře**, myslím **9._srpna**, podruhé.
3. Za společnou dovolenou ve Valencii zaplatili **22_000** Korun.
4. Když zaplatíš **13_Kč**, o víkendu bude **32_°C**.
5. Zavolej na číslo **+420_776_121_212**.
6. Mapa má měřítko **1_:500**.
7. **5_+_5** je zhruba 10, **12_÷_3_=_1_×_4**

4 Interpunkce a jiné znaky

Př. 4

1. Před dvojtečkou v citaci
2. Okolo lomítka při víceslovné alternativě či výčtu
3. Před pomlčkou nebo dlouhou pomlčkou
4. Okolo pomlčky na začátku řádku ve funkci odrážky nebo uvození přímé řeči
5. Okolo &
6. Za §, *, † a ©

1. FIALA, Jakub. **Litéra_**: Typografický korektor a slovník...
2. Hledáme **atraktivní dívku_/_neatraktivního** přírodovědce.
3. Tam je **krásně_** – mám na mysli jih Ázerbajdžánu.
4. **_–_**Jdi třeba do Zanzibaru...
5. **Taťoun_&_syn** prodává starožitnosti.
6. Celestýn, *_**1944** a †**1948** porušil ve firmě ©_**CL 8× §_138**.

5 Doporučené pevné mezery

Pro zachování plynulosti textu je vhodné jakékoli jednopísmenné znaky pojit s následujícím výrazem pevnou mezerou. Nanejvýš vhodné je to např. u názvu firmy s jednopísmenným slovem.

Př. 5

- Společnost **Å_Kvalitet** založil Švéd Alfred Jörgensson.

6 Nechtěný řádkový zlom na webu

Ne všechny problémy zalomení řádků řeší pevná mezera. Těm zbývajícím se věnuje kapitola Řádkový zlom.

¹⁾ Výčet **předložek/spojek** se s ohledem na zdroje pravidel různí – viz kapitola Rozdíly v pravidlech.

Z důvodu špatné dostupnosti je pevná mezera často *chybně* záměněňována za obyčejnou. Ta je sice vzhledově *totožná*, ale její šířka je při zarovnání do bloku proměnná. Navíc láme řádky ve výrazech, kde je to nežádoucí.

Klávesová zkratka: LEVÝ ALT + **o16o**.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Tečka

Zdánlivě obyčejný znak má hned několik pravidel pro zápis. V matematice jej lze v krajních případech považovat za násobení.

1 Psaní mezer

1.1 Mezera za tečkou

Běžně se tečka přiřazuje k poslednímu znaku a po ní **následuje mezera**. Tečka tak ukončuje věty nebo se používá u Zkratk a Číselných údajů. Pokud se tyto vyskytují na konci věty, druhá tečka se *nepíše*.

Př. 1

1. Konec věty
2. Datum, řadová číslovka
3. Zkratka

1. Přemýšlím nad originalitou této věty v příkladu.
2. 5._dubna skončil na 7._místě._Později, 7._8._2011, si polepšil.
3. Kočky, psi, aj._živočichové spadají do kategorie chutní.

1.2 Bez mezer

Tečka se bez mezer sází tehdy, kdy strukturuje jeden rozsáhlejší výraz. Působí částečně i jako optický oddělovač. Např. v nadpisech kapitol, datech, odděluje tisíce a je hojně využívaná v informatice.

Př. 2

1. Číslo kapitoly
2. Čas ve formátu hodina/minuta (bez sekund)¹
3. Strojové datum (vždy dvoumístné dny a měsíce)
4. *Nepovinné* dělení tisíců – lze psát také s *mezerou*²
5. Součást značky
6. Informatika – verze programu, IP adresa
7. Informatika – webová adresa, soubor

1. V kapitole **7.52.4** je uvedena podtřída chalkopyritu.
2. Je **7.20** a teprv vstávám do práce.

3. **05.07.2007** se stalo určitě něco podstatného.
4. Vyhrál jsem **367.250.000** obalů od tatranek.
5. Firma **B.R.N.K** prodává hudebniny.
6. Stáhl jsem si Litéra **2.3.1**, která opravuje 7 chyb.
7. Mrkni na <http://www.odemne.com> [<http://www.odemne.com>]
/zivotopis.php.

1.3 Úskalí: datum vs. strojové datum

Z příkladů výše vyplývá možný *dvojitý zápis data s dvoumístnými dny/měsíci*. A to buď s mezerami (klasické datum), nebo bez mezer (strojové). V celém dokumentu se však musí používat jen jeden způsob.

Př. 3

- 31._12._2010 je klasický zápis data, **31.12.2010** strojový.

1.4 Mezera před tečkou

Jedná se o specifický případ v informatice, kde pojednáváme o souboru, ale uvádíme jen jeho koncovku/příponu.

Př. 4

- Našel jsem soubory s příponou_.html a_.htm.

2 Časté chyby

Zatímco v české typografii tečka odděluje tisíce/řády, Čárka celá čísla od desetín. V anglické typografii je tomu přesně naopak. Více v kapitole Číselné údaje.

Př. 5

1. Nevhodná mezera
 2. Zdvojená tečka na konci věty
 3. Chybějící mezery v datu
 4. Nevhodné mezery ve strojovém zápisu data
 5. Nevhodná mezera u verze/kapitoly
-
1. Věta holá s tečkou na **konci_**.
 2. Našel jsem lovečák, vysočinu, kleště **apod..**
 3. **7.8.1997** na Moravě každý rád zapomene.
 4. **08._08._2008** je dobře zapamatovatelné.

5. Část **5._1** má 177 stran.

3 Tečka skrývající znaky

Pokud chceme zapojit iniciativu čtenáře, lze písmena ve slově nahradit tečkami (nikoliv Výpustkou). V takovém případě se **mezery nepíše**.

Př. 6

- Bydlela v krásném městě jménem **T.....**

¹⁾ **Čas** lze dle různých zdrojů pravidel zapisovat také v jiném formátu – viz kapitola Rozdíly v pravidlech: čas. Více se o časových údajích píše na stránce Číselné údaje: čas.

²⁾ Samozřejmostí je dodržování jednoho typu zápisu v celém dokumentu.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Čárka

Čárka člení větné útvary (vedlejší věty, několikanásobné větné členy, přívlastky, oslovení, ...) a používá se u desetinných čísel.

1 Psaní mezer

1.1 Mezera za čárkou

Běžně se čárka přiráží k poslednímu znaku a po ní **následuje mezera**.

Př. 1

1. Věta vedlejší
2. Oslovení a prosba
3. Přívlastek volný
4. Výčet, několikanásobný člen¹

1. Zatímco jsme hráli s Finskem,_psal jsem test z matiky.
2. Petře, půjč mi,_prosím, dvě pětky.
3. Kos,_vypadající skoro jako kanárek,_nám sezobal omítku.
4. Prodáváme jablka,_hrušky,_obušky.

1.2 Bez mezer

Čárka **bez mezer** se vyskytuje pouze v desetinných číslech. V cizí typografii může značit dělení tisíců (u nás tuto funkci zastupuje tečka).

Př. 2

1. Desetinná čárka
2. Desetinná čárka u měny (nula haléřů)

1. Vyšlo mi **312,67** mušek na jeden kilometr čtvereční.
2. Vyhral **320,—** Kč.

2 Časté chyby

Zatímco v české typografii Tečka odděluje tisíce/řády, čárka celá čísla od desetin. V anglické typografii je tomu přesně naopak. Více v kapitole Číselné údaje.

Př. 3

1. Chybějící mezera
2. Nevhodná mezera

1. Zatímco jsme hráli s Finskem, **psal** jsem test z matiky.
2. Švédsko jsem viděl na vlastní **oči**_, kterým jsem moc nevěřil.

¹⁾ Výčet desetinných čísel se odděluje Středníkem.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Středník

Středník člení větné útvary na souvislé bloky důrazněji jako Čárka, ne však tolik jako Tečka. Může jím končit text v odrážkovém seznamu – vyjadřuje se tím částečné ukončení, ale také návaznost na další položku. Pro zachování čitelnosti je záhodno jej použít také ve výčtu desetinných čísel.

1 Psaní mezer

Středník se přiřazuje k poslednímu znaku a po něm **následuje mezera**.

Př. 1

1. Výraznější členění v jedné větě¹
2. Výčet desetinných čísel
3. Odrážkový seznam

1. Rudolf Těsnohlídek zemřel v Brně;_studia na FF nedokončil.
2. Naměřil hodnoty **3,15;_6,2;_7,1** a 2,3.
3. Napíšu článek;_
Umyju nádobí;_
Nakonec sebe a zalehnu.

2 Časté chyby

Př. 2

- Nevhodná mezera

- Rudolf Těsnohlídek zemřel v **Brně_**; studia na FF nedokončil.

¹⁾ Je možné zaměnit s čárkou. Záleží na citu a snaze text členit.

Litéra › Slovník

Dvojtečka

Dvojtečka uvozuje související věty a odstavce a vyjadřuje funkci podílu. V matematice ji lze v krajních případech považovat za dělení.

1 Psaní mezer

1.1 Mezera za dvojtečkou

V případě uvozování se dvojtečka přiřazuje k poslednímu znaku a po ní **následuje mezera**.

Př. 1

- Úkol zní: `_zničit krtka`.

1.2 Bez mezer

Dvojtečka **bez mezer** vyjadřuje skóre nebo odděluje minuty a sekundy. V informatice se používá u internetových adres a protokolů.

Př. 2

1. Čas ve formátu minuty/sekundy (bez uvedení hodin)¹
2. Sportovní skóre
3. Internetová adresa – protokol http

1. Vyhrál v čase **15:31**.
2. Kometa porazila Budějice **3:2**.
3. **http://litera.odemne.com/** [<http://litera.odemne.com/>].

1.3 Mezery z obou stran

Mezery z obou stran se píší v případě užití jedné z citačních norem, dále pak, zastupuje-li dvojtečka slovo „ku“ – **poměr**.

Př. 3

1. Vyjádření poměru, měřítko²
2. Citace (název a podnázev, místo vydání a nakladatelství)

1. Mapa má měřítko **1_: _50 000**.

2. FIALA, Jakub. Litéra_:_Typografický korektor a slovník. 2011. Brno : MU, 2011. 80 s. Dostupné z WWW...

2 Časté chyby

Př. 4

1. Chybějící mezera
2. Nevhodná mezera
3. Nevhodné mezery ve skóre
4. Chybějící mezery u poměru

1. Úkol zní:**zničit** krtka.
2. Úkol **zní_**: zničit krtka.
3. Kometa porazila Budějice **3_:_2**.
4. Pokračujeme v resuscitaci **30:2**.

¹⁾ **Čas s uvedením hodin** lze dle různých zdrojů pravidel zapisovat v odlišných formátech – viz kapitola [Rozdíly v pravidlech: čas](#). Více se o časových údajích píše na stránce [Číselné údaje: čas](#).

²⁾ **Poměr, měřítko** lze dle různých zdrojů pravidel zapisovat odlišně – viz kapitola [Rozdíly v pravidlech: poměr](#). Více se o časových údajích píše na stránce [Číselné údaje: čas](#).

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Výpustka (tři tečky)

Výpustka nebo také trojtečka jsou tři tečky zapsané jedním znakem. Značí nedokončenou větu, přerývanou řeč, zámku, napětí nebo úmyslně vypuštěný úryvek informace (i více vět). V případě nahrazení písmen ve slově se píší tečky, nikoliv výpustka.

1 Psaní mezer

1.1 Nedokončená věta (tzv. aposiopese)

Při nedokončené myšlence¹, zámce či přerývané řeči se výpustka přiřazuje k souvisejícímu znaku, z opačné strany se **píše mezerou**. Pokud věta výpustkou končí, Tečka se již nepíše (narozdíl od Otazníku a vykřičníku – ten se přiřazuje bez mezery). U aposiopese lze psát tři tečky také Pomlčkou.

Př. 1

1. Nedokončení na konci věty – mezerou za
2. Nedokončení uprostřed věty – mezerou za
3. Nedokončení na začátku věty – mezerou před
4. Vykřičník za výpustkou

1. Začala vařit vodu na **brambory...**_Pak se ozvala rána.
2. V Jednotě **je...**_silný zápach.
3. Ozvala se rána._**...a** dílo bylo dokonáno.
4. No do pentele...!

1.2 Úmyslné vypuštění informace (tzv. elipsa)

V případě elipsy se vypouští větší nepodstatné úryvky (i bloky) vět např. formálního/právního charakteru v méně odborné stati nebo citaci. Výpustka se odděluje **mezerou z obou stran**. Pro větší přehlednost se může vložit do Kulatých nebo Hranatých závorek – v takovém případě se **mezery ruší** (viz priorita Priorita pravidel sousedních znaků).

Př. 2

1. Vynechaná část
2. Vynechaná část v závorce (kulatá nebo hranatá)

1. Pustili ho na § 9. _..._ Pak, inspirován Watergatem, dostal 30 let.
2. Pustili ho na § 9. [...] Pak, inspirován Watergatem, dostal 30 let.

1.3 Vypuštění výčtu

Mezery okolo výpustky jsou dány pravidly znaménka použitého pro výčet (Čárka, Lomítko, Pomlčka) Pro lepší pochopení příkladů si lze za výpustku domyslet **běžné slovo**.

Př. 3

1. Výčet za použití čárek – mezera pouz za čárkou
2. Výčet za použití lomítek – mezera z obou stran lomítka
3. Výčet za použití pomlček – mezera z obou stran pomlček

1. Prodáváme jablka, hrušky, obušky, _..._, bagry.
2. Prodáváme jablka / zelené hrušky / _..._ / bagry.
3. Prodáváme jablka – zelené hrušky – _..._ – bagry.

2 Časté chyby

Př. 4

1. Výpustka nahrazená třemi (i více) tečkami
2. Nevhodná mezera v nedokončené větě
3. Tečka za výpustkou
4. Chybějící mezera u výčtu
5. Nevhodná mezera mezi výpustkou a vykřičníkem (otazníkem)

1. Tak tu máme zase **podzim.....**
2. Myslel jsem, že mluvíš **pravdu_...**
3. Myslel jsem, že mluvíš pravdu....
4. Prodáváme jablka, hrušky, obušky, ..., bagry.
5. No do pentele..._!

¹⁾ Mezery u **výpustky v nedokončené větě** lze dle různých zdrojů pravidel zapisovat odlišně – viz kapitola Rozdíly v pravidlech: výpustka.

Z důvodu špatné dostupnosti je výpustka často **chybně** záměněňována za tři Tečky. Ty jsou sice vzhledově **podobné**, ale jejich rozpal je větší – viz Podoba některých znaků. Situace, kdy je záměna tolerována, popisují Rozdíly v pravidlech: Ústupky ČSN.

Klávesová zkratka: LEVÝ ALT + 0133.

Litéra › Slovník

Otazník a vykřičník

Otazník se používá v tázacích větách, vykřičník při důrazu. Obě znaménka větu ukončují, Tečka se za nimi nepíše (což vyjadřuje samotný puntík pod oběma znaky). Čárka se z důvodu zřetelnosti větné stavby může v ojedinělých případech za otazník psát. Ke znaménku se tiskne **bez mezery**.

1 Psaní mezer

Pro oba znaky platí stejná pravidla. Běžně se přiřazuje k poslednímu znaku a po nich **následuje mezer**. V případě vyjádření domněnky či údivu je lze klást do Závorky uprostřed věty. Mezery ruší pravidlo závorky, dále viz Priorita.

Př. 1

1. Otázka
2. Důraz
3. Vyjádření domněnky

1. A zítra bude jak?_Zítra bude hůř.
2. Kolego, neblbni!_To jsi nezvládl.
3. Vstával už okolo desáté ráno (?).

2 Expresivní vyjádření

Jedná se o ztrojování znaků pro vyjádření velkého údivu/důrazu. Úzus a slušnost doporučuje používat spíše jen jeden znak (už samotný vykřičník budí dojem křiku na druhé). V ojedinělých případech – např. na reklamních poutacích – lze tolerovat trojici otazníků/vykřičníků, jiné a vyšší počty vzbuzují neohrabanost sdělujícího.

Př. 2

- Cestu kolem světa za 80 dní, to jsi se zbláznil???

3 Kombinace znaků

Chceme-li vyjádřit údiv i důraz zároveň, lze znaky kombinovat. **Mezera se mezi ně nevkládá**. V jakém pořadí je zapisovat není přesně dané, v celém dokumentu by se ale mělo postupovat stejně.

Př. 3

- Cestu kolem světa za 80 dní?!

4 Časté chyby

Př. 4

1. Nevhodná mezera
2. Přílišná fantazie (velké množství a vícenásobná kombinace)

1. Cestu kolem světa za 80 **dní_?** Blázne.
2. Zbláznil ses**????!?!?**

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

České uvozovky

České uvozovky se používají pro ohraničení přímé řeči, názvy nebo nadsazené výrazy. Jejich tvar připomíná čísla 9 a 6. V příkladech jsou pro srovnání uvedeny další uvozovky, v české typografii jsou *správné* pouze české.

1 Psaní mezer

Okolní text se od uvozovek **odděluje mezerou**, jejich obsah je k nim přitisknut **bez mezer**. Interpunkce (Tečka, Čárka, ...) se píše za uzavírací uvozovky **bez mezery**.

Př. 1

1. České „9966“ uvozovky
2. Strojové (rovné) uvozovky
3. Anglické „6699“ uvozovky

1. Tom Hanks zvládl roli ve filmu_„Forrest Gump“_dokonale.
2. Tom Hanks zvládl roli ve filmu_"Forrest Gump"_dokonale.
3. Tom Hanks zvládl roli ve filmu_“Forrest Gump”_dokonale.

2 Zanořování

Na zanořené uvozovky se vztahují stejná pravidla. Pokud se však bezprostředně po sobě vyskytnou dvojice otevírací nebo uzavírací uvozovky, **mezera se mezi ně nevkládá**.

Narozdíl od klasických uvozovek, které jsou dvojité, zanořené jsou **jednoduché**. Kdybychom chtěli zanořit ještě více, je třeba použít Francouzské uvozovky.

Př. 2

1. České zanořené „96“ uvozovky
2. Strojové zanořené (rovné) uvozovky
3. Anglické zanořené „69“ uvozovky

1. Řekl:_„Určitě znáš slovo_,potípat“_a pousmál se.
2. Řekl:_ "Určitě znáš slovo_'potípat'"_a pousmál se.
3. Řekl:_“Určitě znáš slovo_‘potípat’”_a pousmál se.

S každým dalším zanořením klesá přehlednost.

Př. 3

- České dvojité, jednoduché, francouzské dvojité a jednoduché uvozovky

- Slyšel_, „říkala jsem_, viděli nápis_»přeložte_»Sciendum est<!«‘?“.

3 Časté chyby

Př. 4

1. Nevhodná mezera
2. Anglické uvozovky v českém textu

1. Neznaje francouzsky, nazval ji „**_malou** samičkou bobra“.
2. Neznaje francouzsky, nazval ji “malou samičkou bobra”.

Z důvodu špatné dostupnosti jsou uvozovky často *chybně* zaměňovány za Strojové uvozovky. Také se podobají dalším znakům viz kapitola Podoba některých znaků.

Klávesové zkratky:

- **LEVÝ ALT + 0132** (otevírací dvojité)
- **LEVÝ ALT + 0147** (uzavírací dvojité)
- **LEVÝ ALT + 0130** (otevírací jednoduché)
- **LEVÝ ALT + 0145** (uzavírací jednoduché)

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Francouzské uvozovky

Francouzské uvozovky se používají pro ohraničení přímé řeči, názvy nebo nadsazené výrazy. Oproti českým jsou méně zaměnitelné a jejich výskyt je výrazně řidší – např. ve starších knihách či na webu. Používají se také pro zanoření, kde české již nestačí.

1 Psaní mezer

Okolní text se od uvozevek **odděluje mezerou**, jejich obsah je k nim přitisknut **bez mezer**. Interpunkce (Tečka, Čárka, ...) se píše za uzavírací uvozovky **bez mezery**.

Př. 1

- Tom Hanks zvládl roli ve filmu_»Forrest Gump«_dokonale.

2 Zanořování

Na zanořené uvozovky se vztahují stejná pravidla. Pokud se však bezprostředně po sobě vyskytnou dvoje otevírací nebo uzavírací uvozovky, **mezera se mezi ně nevkládá**.

Narozdíl od klasických uvozevek, které jsou dvojité, zanořené jsou **jednoduché**. Francouzské uvozovky se kladou také tam, kde České uvozovky nestačí. S každým dalším zanořením však klesá přehlednost.

Př. 2

1. Francouzské zanořené uvozovky
2. Vícenásobné zanoření – české a francouzské uvozovky

1. Řekl:_»Určitě znáš slovo_>potípat<«_a pousmál se.
2. Slyšel_„říkala _,viděli nápis_»přeložte_>Sciendum est<!«‘?“.

3 Časté chyby

Př. 3

1. Nevhodná mezera
2. Chybějící mezera

1. Neznaje francouzsky, nazval ji »_malou samičkou bobra«.
2. Neznaje francouzsky, nazval ji»malou samičkou bobra«.

4 Volné užití na webu

Francouzské uvozovky lze využít jako grafický oddělovač nebo odrážku. V kombinaci s Pomlčkou popř. Větší, menší může nahradit vhodnější znak Šipky. Pravidla daná nejsou, měla by být pouze zachována estetika.

Př. 4

1. Francouzské uvozovky
2. Francouzské uvozovky s pomlčkou/většítkem

1. Úvod_»slovník_>_uvozovky.
2. Úvod_–»_slovník_–>_uvozovky_»>_francouzské.

Klávesové zkratky:

- LEVÝ ALT + 175 (otevírací dvojité)
- LEVÝ ALT + 174 (uzavírací dvojité)
- LEVÝ ALT + 0155 (otevírací jednoduché)
- LEVÝ ALT + 0139 (uzavírací jednoduché)

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Strojové (rovné) uvozovky

Strojové (rovné či programátorské) uvozovky se v běžné literatuře nevyskytují. Vhodné mohou být v odborné počítačové a *tolerují* se také na současném webu, což je dáno dostupností na klávesnici (narozdíl od ostatních uvozovek). Nicméně o správný zápis se nejedná. Uvozovky se používají pro ohraničení přímé řeči, názvy nebo nadsazené výrazy. Strojové mají stejný znak pro otevření i ukončení.

1 Psaní mezer

Okolní text se od uvozovek **odděluje mezerou**, jejich obsah je k nim přitisknut **bez mezer**. Interpunkce (Tečka, Čárka, ...) se píše za uzavírací uvozovky **bez mezery**.

Př. 1

- Byl jsem na_"Legendě o sovích strážcích"_a nelitoval.

2 Zanořování

Na zanořené uvozovky se vztahují stejná pravidla. Pokud se však bezprostředně po sobě vyskytnou dvoje otevírací nebo uzavírací uvozovky, **mezera se mezi ně nekládá**.

Narozdíl od klasických uvozovek, které jsou dvojité, zanořené jsou **jednoduché**.

Př. 2

- Řekl:_"Určitě znáš slovo_'potípat'"_a pousmál se.

3 Časté chyby

Př. 3

- Nevhodná mezera

- Neznaje francouzsky, nazval ji "**_malou** samičkou bobra".

Strojové uvozovky se podobají dalším znakům viz kapitola Podoba některých znaků.

Litéra › Slovník

Apostrof (odsuvník)

Apostrof nahrazuje písmena a v letopočtech čísla. Lze jej využít také např. v poezii.

1 Psaní mezer

K apostrofu se přistupuje jako k písmenu slova, podle čehož se také sází mezery.

Př. 1

1. Na konci slova
2. Na začátku slova (např. letopočty, pouze do roku 1999)
3. Uprostřed slova

1. Na hubu **pad'**_/ a jak byl rád //.
2. Povodně_**'97** si na Moravě pamatuje snad každý.
3. Ne vždy můžeme využít **l'Hospitalovo** pravidlo.

2 Časté chyby

Př. 2

- Nevhodná mezera

- Povodně '**_97** si na Moravě pamatuje snad každý.

Z důvodu špatné dostupnosti je apostrof často *chybně* zaměňován za jednoduché Strojové uvozovky. Také se podobá dalším znakům viz kapitola Podoba některých znaků.

Klávesová zkratka: LEVÝ ALT + **o146**.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Anglické uvozovky

Anglické uvozovky nejsou součástí české typografie, přesto jsou zde zmíněny. Důvodem je Podoba některých znaků, někdy dokonce *totožnost*. Takové prolínání je zdrojem chyb.

Pravidla pro zápis jsou stejná jako u Českých a Francouzských uvozovek. Všímejte si vzhledu znaků v příkladech.

Př. 1

1. České „9966“ uvozovky
2. Anglické „6699“ uvozovky
3. České zanořené „96“ uvozovky
4. Anglické zanořené „69“ uvozovky
5. Apostrof

1. Tom Hanks zvládl roli ve filmu „Forrest Gump“ dokonale.
2. Tom Hanks zvládl roli ve filmu “Forrest Gump” dokonale.
3. Určitě znáš slovo ,potípat‘ a pousmál se.
4. Určitě znáš slovo ‘potípat’ a pousmál se.
5. Ne vždy můžeme využít l’Hospitalovo pravidlo.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Lomítko

Podle kontextu se lomítko od okolního textu buď **odděluje mezerami**, nebo se píše **bez mezer**. Výjimku tvoří specifický případ, kde lomítko vystupuje jako závorka.

1 Psaní mezer

1.1 Mezery z obou stran

Mezery se píší při zápisu alternativy, kde je alespoň na jedné straně lomítka **víceslovný výraz**. Dále pak ve výčtu nebo v básnických útvarech pro oddělení rýmu a verše (jedno a dvě lomítka) psaného na jeden řádek. Kdyby byl víceslovný výraz přiřazen k lomítku bez mezery, opticky by vplynula pouze část, další by mohla vypadnout z kontextu.

Př. 1

1. **Víceslovná** alternativa¹
2. Výčet výrazů
3. Básnické dělení veršů (jedno lomítka) a slok (dvě lomítka) na jednom řádku

1. Hledáme **atraktivní dívku**_/_**neatraktivního fyzika**.
2. Ještě mi zbývá zasadit dům_/_**postavit syna**_/_**zplodit strom**.
3. Kterí věří_/_**měří peří**_/_**Kterí vědí**_/_**hledí snědí**.

1.2 Bez mezer

Mezery se nepíší u **jednoslovné alternativy**, posloupnosti, při rozlišování rodu a také u čísel a dat. Při psaní internetových odkazů nebo cest k souborům v počítači. Nakonec lze na návěstích pro úsporu místa lomítkem zkracovat názvy měst. Jde však o zastaralejší způsob.

Př. 2

1. **Jednoslovná** a rodová alternativa
2. Navazující posloupnost
3. Čísla a data
4. **Zastaralý**, dnes nepoužívaný zápis data
5. **Zastaralý** zkrácený zápis města (návěstí)
6. Internetový odkaz, souborový systém

1. **Řekni/nadej** mu, že **přišel/la** o pár vteřin dřív.
2. Napiš datum ve formátu **den/měsíc/rok**.

3. Ve školním roce **2002/03** porušil zákon č. **400/1996** Sb.
4. Spadl z hrušky **14/7** 1996 (popř. římská číslice **14/VII** 1996).
5. Ústí **n/L** (Ústí nad Labem) 5 km rovně a 2 cm šikmo.
6. Informace najdeš na <http://www.odemne.com> [<http://www.odemne.com>]
/zivotopis/.

1.3 Úskalí: alternativa vs. výčet

Jak rozeznat **jednoslovnou alternativu** (bez mezer) od výčtu (s mezerami)? Trik je v tom, že alternativu lze chápat jako **vylučovací „nebo“**, kdežto výčet je **slučovací**.

2 Časté chyby

Př. 3

1. Nevhodné mezery u **jednoslovné alternativy**
2. Nevhodné mezery **data**
3. Tečka, nezkrácené slovo u zkracujícího lomítka

1. **Řekni**_**_nadej** mu, že přišel brzo.
2. Spadl z hrušky **14**_**_7** 1996.
3. Ústí **n./Orlicí** (Ústí nad Orlicí) 5 km rovně a 2 cm šikmo.

3 Řádkový zlom

Pokud zůstane lomítko na konci/začátku řádku, musí se (stejně jako Spojovník) na novém opakovat. To se na webu neděje, což je *chyba*. Vyhneme se jí díky Pevným mezerám.

4 Lomítko ve funkci závorky

Dřívější psací stroje neměly Kulaté závorky, proto se používaly lomené. Tento přežitek se občas objevuje i dnes, nicméně o *správné* užití se nejedná.

4.1 Psaní mezer

Okolní text se od závorek **odděluje mezerou**, jejich obsah je k nim přitisknut **bez mezer**. Interpunkce (Tečka, Čárka, ...) se píše za uzavírací závorku bez mezery.

Př. 4

- Sepsal životopis_**_**/neforemný pamflet/**_**a únavou hned usnul.

5 Lomítko vs. matematické lomítko

V matematických skriptech se pro vyjádření zlomku používá Matematické lomítko s **větším**

náklonem. V běžném textu lze ponechat obyčejné. Oba znaky se píší **bez mezer**.

Př. 5

1. Použití lomítka v běžném textu
2. Matematické lomeno (*více zkosené*)

1. Nevyběhl ani **1/3** kopce.
2. Po hodině mi vyšlo krásných **125/73**.

6 Volné užití na webu

Na webu je lomítko vhodné pro optické dělení. Zde již *neplatí* typografická pravidla, mělo by se však dbát na estetiku.

Př. 6

- Nacházíte se v sekci: Auta__/_sportovní__/_Lamborghini.

¹⁾ Mezery u **lomítka ve víceslovné alternativě** lze dle různých zdrojů pravidel zapisovat odlišně – viz kapitola Rozdíly v pravidlech: lomítko.

Lomítko se podobá matematickému lomítku viz kapitola Podoba některých znaků.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Kulaté závorky

Kulaté závorky se používají ve všech vědních oborech. Jejich funkce označuje podřadné části textu nebo shlukuje související výrazy. Kulaté se považují za klasické (mimo ně existují ještě hranaté, složené (svorky), ostré, lomené a rovné). Ty se používají ve specifických situacích.

1 Psaní mezer

1.1 Standardní zápis

Okolní text se od závorek **odděluje mezerou**, jejich obsah je k nim přitisknut **bez mezer**. Interpunkce (Tečka, Čárka, ...) se píše za uzavírací závorku **bez mezery**.

Př. 1

- Sepsal životopis_(neforemný pamflet)_a únavou hned usnul.

1.2 Zanořování

Na zanořené závorky se vztahují stejná pravidla. Pokud se však bezprostředně po sobě vyskytnou dvě otevírací nebo uzavírací závorky, **mezera se mezi ně nekládá**. Pro zanořené závorky lze využít kulaté, a nebo hranaté. Počet zanoření není omezen, s každým však klesá přehlednost.

V matematice je jeden z úzů používat tři druhy závorek (od nejhlubšího zanoření): kulaté, hranaté a rovné. V případě čtyřnásobného a vyššího zanoření lze kulaté opakovat.

Př. 2

1. Zanořené kulaté závorky
2. Zanořené hranaté závorky
3. Zanořené závorky v matematice

1. Zašel do obchodu_(naproti domu_(dá-li se nazvat domem)).
2. Zašel do obchodu_(naproti domu_[dá-li se nazvat domem]).
3. $58 - _ | [5 \times _ (3 + _ (2 \div 1))] _ + 13 | _ = 20.$

1.3 Specifický zápis

Při zápisu alternativy mužského/ženského rodu nebo matematické fce se **vynechává mezera** před otevírací závorkou. Ve významu typu „za prvé“ lze závorku zapsat **nepárově**, otevírací se

vynechává.

Př. 3

1. Rodová alternativa (vynechaná mezera před otevírací závorkou)
2. Nepárový výskyt závorky

1. Čekal(a)_ na pozvání, které se nikdy neuskutečnilo.
2. Prostě odpověz buď a), nebo b).

2 Časté chyby

Př. 4

1. Nevhodná mezera uvnitř závorky
2. Nevhodná mezera před interpunkcí
3. Nevhodná mezera před rodovou alternativou

1. Sepsal životopis (**_neforemný** pamflet) a únavou hned usnul.
2. Sepsal životopis (neforemný pamflet)**)_**.
3. Čekal**_ (a)** na pozvání, které se nikdy neuskutečnilo.

3 Grafická závorka ve sloganu/alternativě

Chceme-li psát vtipný, nadnesený nebo reklamní text, je možné někdy udělat drobnou výjimku v pravidlech. Často se tak předpony vkládají do závorek, které jsou ke zbytku slova přiraženy **bez mezery**.

Př. 5

- **(O)tiskneme** Vám vše.

Litéra › Slovník

Hranaté závorky

Hranaté závorky mohou v literatuře značit zanoření, jednotky nebo fonetický zápis. Využívají se také v citacích. V matematice znázorňují zanoření, ve stereometrii vektory, matice aj.

1 Psaní mezer

Okolní text se od závorek **odděluje mezerou**, jejich obsah je k nim přitisknut **bez mezer**. Interpunkce (Tečka, Čárka, ...) se píše za uzavírací závorku **bez mezery**, stejně jako dvě sousedící závorky.

Př. 1

1. Citace
2. Fonetický zápis
3. Zanořené hranaté závorky
4. Matematika

1. ZAMRZLA, Josef. Morava_**[online]**. 2005_**[cit. 2008-11-14]**.
2. Jerome čte krtek krásnou češtinou jako_**[kérrr'tek]**.
3. Zašel do obchodu (naproti domu_**[dá-li se nazvat domem]**).
4. Souřadnice bodu A jsou_**[-3, 4]**.

2 Časté chyby

Př. 2

1. Nevhodná mezera uvnitř závorky, chybějící před závorkou
2. Nevhodná mezera před interpunkcí

1. ZAMRZLA, Josef. Morava **[_online]**. **2005** [cit. 2008-11-14].
2. ZAMRZLA, Josef. Morava [online]. 2005 [cit. 2008-11-14]**]**.

Klávesové zkratky:

- **PRAVÝ ALT + F** (otevírací závorka)
- **PRAVÝ ALT + G** (uzavírací závorka)

Litéra › Slovník

Složené závorky (svorky)

Používají se v matematice a informatice. Zejména pro uspořádané dvojice, množiny, výpisy nebo výčty prvků v programech...

1 Psaní mezer

Okolní text se od závorek **odděluje mezerou**, jejich obsah je k nim přitisknut **bez mezer**. Interpunkce (Tečka, Čárka, ...) se píše za uzavírací závorku **bez mezery**.

Př. 1

1. Matematika
2. Informatika

1. Množina Cetus obsahuje prvky A a B, tedy $C = \{A, B\}$.
2. Zápis: $L = \{a, b, c, d\}$ najdeme v oboru „Formální jazyky“.

2 Časté chyby

Př. 2

1. Nevhodná mezera uvnitř závorky
2. Nevhodná mezera před interpunkcí

1. Množina Cetus obsahuje prvky A a B, tedy $C = \{ \text{A}, B \}$.
2. V oboru „Formální jazyky“ existuje zápis: $L = \{a, b, c, d\} \text{.}$

Klávesové zkratky:

- PRAVÝ ALT + B (otevírací závorka)
- PRAVÝ ALT + N (uzavírací závorka)

Litéra › Slovník

Ostré závorky

V literatuře ohraničují internetové odkazy v citacích. V matematice se využívají pro rozsahy a množiny.

1 Psaní mezer

Okolní text se od závorek **odděluje mezerou**, jejich obsah je k nim přitisknut **bez mezer**. Interpunkce (Tečka, Čárka, ...) se píše za uzavírací závorku **bez mezery**.

Př. 1

1. Literatura
2. Matematika

1. Dostupný z WWW: `_<http://www.morava-rock.net/>.`
2. Výsledek zahrnuje přirozená čísla v rozsahu `_<4; 7>.`

2 Časté chyby

Př. 2

1. Nevhodná mezera uvnitř závorky
2. Nevhodná mezera před interpunkcí

1. Dostupný z WWW: `<_http://www.morava-rock.net/>.`
2. Výsledek zahrnuje přirozená čísla v rozsahu `<4; 7>_.`

3 Ostrá závorka jako nepárový znak

Oproti ostatním závkám lze tyto využívat jako nepárový prvek – viz Větší, menší. V takovém případě se ale za závorku již nepovažují. Příkladem je matematika a web, kde je znak spíše grafickým prvkem. Na něj se typografická pravidla *neuplatňují*.

Př. 3

- Nacházíte se v sekci: `Auta>_sportovní>_Lamborghini.`

Klávesové zkratky:

- **PRAVÝ ALT + ,** (otevírací závorka)

Litéra › Slovník

Pomlčka

Vyskytuje se při upřesňování výrazů, může zastupovat České uvozovky, Kulaté závorky, Čárku a Výpustku. Také dokáže zastoupit některé větné výrazy a znázorňovat pomlku. Pomlčka, někdy také půlčtverčiková pomlčka nebo „en dash“, je určena šířkou písmene N.

1 Psaní mezer

1.1 Mezery z obou stran

Pokud upřesňujeme výraz nebo nahrazujeme jiné znaky pomlčkou, píšeme **mezeru z obou stran**. Stejně tak v případě vyjádření pomlky (pokud je na konci věty, Tečka se již nepíše).

Př. 1

1. Upřesnění výrazu
2. Vsuvka, zastoupení závorek
3. Zastoupení uvozovek
4. Zdůraznění, vyjádření pomlky
5. Heslovitý výraz, výčet

1. Tam je krásně__—__mám na mysli jih Ázerbajdžánu.
2. Začala dělat oběd__—__kuřecí maso__—__a já se na ni jen díval.
3. Ten zápas se mi líbil__—__zvolal.__—__Padlo sedm gólů.
4. Přivezl jsem ji tehdy kus domova__—__jak si přála.
5. Prodáváme zlato__—__šperky__—__ozdoby.

1.2 Pomlčka ve funkci „*od do, až, versus, z do, a*“

Pokud jsou oba výrazy¹ okolo pomlčky jednoslovné, **mezery se nepíší**. Pokud je alespoň na jedné straně víceslovný výraz, vkládají se **mezery z obou stran**. Víceslovným je myšleno „obsahuje mezeru“, tzn. i výraz 15 000 (narozdíl od 15.000). Pomlčky lze také vhodně nahradit slovem.

Př. 2

1. Od do
2. Až
3. Versus, z do
4. A

A) Jednoslovné výrazy: bez mezer

1. Působil ve sboru v letech **1992–1994**.
2. Skončili na **10.–15.** místě. Vyhráli **15.000–18.000** Kč.
3. V třináctém kole 2. ligy se utkalo **Brno–Brankovice**.
4. Knihu napsala dvojice **Ptáček–Koníček**.

B) Víceslovné výrazy: mezery z obou stran

1. Působil ve sboru od **1. září 1992_–_30. 3. 1994**.
2. Vyhráli **15 000_–_18 000** Kč.
3. V třináctém kole 2. ligy se utkalo **Brno_–_Uherské Hradiště**.
4. Knihu napsala dvojice **Jaroslav Ptáček_–_Aleš Koníček**.

2 Úskalí: specifika a sousední interpunkce

Z důvodu uplatnění pomlčky na mnohých specifických místech existuje několik dalších výjimek pro zápis. Pro zachování kontextu je možné Čárku za pomlčkou ponechat². Pokud věta končí zámkou, tečka se nepíše (narozdíl od Otazníku a vykřičníku). Naopak pomlka za tečkou nastat může. Jak je vidět v příkladech, mezery se píší dle pravidel o Prioritě.

Př. 3

1. Haléře – mezera za
2. Malá a velká rošáda – bez mezer
3. Pomlka za větou ukončenou tečkou/otazníkem/vykřičníkem – s mezerami
4. Zámlka ve větě³ – s mezerami
5. Zámlka ve větě³ s otazníkem/vykřičníkem – mezera před
6. Čárka za pomlčkou ve funkci závorky – mezera před

1. Sešit mě stál **Kč 18,–_**a obal dvě kačky.
2. Malá rošáda se značí **o–o**, velká **o–o–o**.
3. Nakonec se přiznal._–_Odpustil mu však málokdo.
4. To jsme zase dopadli_–_Co teď?
5. To jsme zase dopadli_–! Příště bude líp.
6. Začala dělat oběd – kuřecí maso_–, ale pomoc nechtěla.

3 Úskalí: pomlčka vs. spojovník

3.1 Městská část

Pokud jsou oba výrazy okolo pomlčky jednoslovné, píše se Spojovník **bez mezer**. Pokud je

alespoň na jedné straně víceslovný výraz, vkládají se⁴ k pomlčce **mezery z obou stran**. Pak vyvstává otázka ohledně jednoty v dokumentu, která se lehce tříští při použití obého zápisu.

Př. 4

1. Jednoslovná městská část – *spojovník* bez mezer
2. Víceslovná městská část – *pomlčka* s mezerami

1. Dům spadá do katastru **Brno-město**.
2. **Brno__–__Bobrova osada** je smýšlená městská část.

3.2 Dvojice příjmení

Dvojice příjmení dvou lidí ve vztahu *a* se odděluje pomlčkou⁵. Dvojice příjmení jednoho člověka naopak Spojovníkem. Ženské příjmení za svobodna se odděluje mezerou.

Př. 5

1. Příjmení dvou lidí ve vztahu *a* – *pomlčka* bez mezer
2. Příjmení jednoho člověka – *spojovník* bez mezer
3. Příjmení za svobodna

1. Knihkupectví vede dvojice **Ptáček–Konílec**.
2. Můj kamarád se jmenoval Edgar **Salter-Harris**.
3. 400 m překážek vyhrála Anička **Kudláková Žabokrtská**.

4 Časté chyby

Př. 6

1. Použití spojovníku
2. Použití spojovníku ve výrazu *od do, až, versus, z do, a*
3. Nevhodné mezery v jednoslovném výrazu *od do, až, versus, z do, a*

1. Tam je krásně __-__mám na mysli jih Ázerbajdžánu.
2. Červenec-srpen, červenec__-__srpen.
3. Na červenec__-__srpen je plánován dlouhý výlet.

5 Pomlčka na začátku řádku

Vyjma tří případů nesmí pomlčka zůstat na začátku řádku. A to, stojí-li ve funkci **opakovacího znaménka, odrážky** nebo **uvozovek**.

V případě odrážky a uvozovek se před pomlčku sází zářez (odsazení stejné délky), za ni pak Pevná mezera. Díky tomu bude text při zarovnání do bloku začínat na stejném místě (obyčejné

mezery mají proměnnou délku). Opakovací znaménko se naopak sází **bez mezer**.

Opakovací znaménko lze psát kromě pomlčky i Vlnkou (tildou) – samozřejmě jednotně v celém dokumentu.

Př. 7

1. Odrážka (se **zarážkou před** a pevnou mezerou za)
2. Opakovací znaménko (bez mezer)
3. Náhrada uvozovek v beletrii či bloku přímé řeči (se **zarážkou před** a pevnou mezerou za)

1. Automobilka Lamborghini vyrábí modely:

_–_Murciélago

_–_Gallardo

2. Lamborghini Diablo

–**Murciélago**

–**Gallardo**

3. Když uslyšel:

_–_Jdi si...

Smutně jen zakroutil hlavou a beze slova odešel. Snad až po dvou letech se potkali znovu, náhodou.

_–_No ahoooj.

Ozvalo se z druhé strany chodby.

6 Řádkový zlom – pomlčka na konci řádku

Pomlčka s **mezerami** smí zůstat na konci řádku. Varianta **bez mezer** (viz *př. 2A*) nikoliv – celý výraz musí zůstat na jednom řádku. To lze zařídit např. náhradou pomlčky za slovo. Druhou, komplikovanou možnost, rozebírá kapitola Řádkový zlom.

Př. 8

1. Chování pomlčky s mezerami
2. Chování pomlčky bez mezer (slova přiřazená k pomlčce se *nesmí rozdělit*)
3. Chování pomlčky bez mezer – náhrada slovem

1. Jeli jsme krtkem k Marble Arch_–

tím myslím k tomu mramorovému oblouku.

2. Když se utkaly těžké váhy

Ali–Frazier, málem spadl ring.

3. Když se utkaly těžké váhy **Ali vs. Frazier**, málem spadl ring.

7 Volné užití na webu

Pomlčku lze využít jako grafický oddělovač nebo odrážku. V kombinaci s Větší, menší popř. Francouzskými uvozovkami může nahradit vhodnější znak Šipky. Pravidla daná nejsou, měla by být pouze zachována estetika.

Př. 9

- Úvod _->_slovník_>_pomlčka_>_dlouhá pomlčka.

^{1), 2), 4)} Pravidla výjimečně nevychází z **WTP**. **Litéra** v těchto případech upřednostňuje **ÚJČ**. Více viz kapitola Rozdíly v pravidlech: Pomlčka ve funkci „od do, až, versus, z do“, Čárka za pomlčkou a Městská část.

³⁾ Za levou mezeru a pomlčku si lze představit Výpustku.

⁵⁾ Znak pro vyjádření vztahu **a** lze dle různých zdrojů pravidel zapisovat odlišně – viz kapitola Rozdíly v pravidlech: Příjmení.

Z důvodu špatné dostupnosti je pomlčka často **chybně** záměněňována za Spojovník. Také se podobá dalším znakům viz kapitola Podoba některých znaků. Situace, kdy je záměna tolerována, popisují Rozdíly v pravidlech: Ústupky ČSN.

Klávesová zkratka: LEVÝ ALT + 0150.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Dlouhá pomlčka

V české typografii dnes už jen zřídka využívaný znak. Dříve se často uplatňoval v knihách, v současnosti je spojován často s americkou typografií. U nás se vyskytuje ve významu většího napětí, pomlky. Dlouhá pomlčka, někdy také čtverčiková nebo em dash je výrazně delší než klasická Pomlčka. Je určena šířkou písmene **M**.

1 Psaní mezer

Vyjádření pomlky se píše stejně jako klasická pomlčka – s **mezerami**. V případě zámlky na konci věty se Tečka již nepíše.

Př. 1

1. Pomlka ve větě
2. Pomlka mezi větami
3. Zámlka na konci věty

1. Pak mi pověděli její diagnózu__—__a já se ztratil v čase...
2. Pak mi pověděli její diagnózu.__—__A já se ztratil v čase.
3. Pak mi pověděli její diagnózu__—__A já se ztratil v čase.

2 Časté chyby

Př. 2

1. Chybějící mezery
2. Nevhodná mezera a interpunkce

1. Pak mi pověděli její diagnózu—a já se ztratil v čase...
2. Pak mi pověděli její diagnózu —.

3 Volné užití na webu

Pomlčku lze využít jako grafický oddělovač nebo odrážku. V kombinaci s Větší, menší popř. Francouzskými uvozovkami může nahradit vhodnější znak Šipky. Pravidla daná nejsou, měla by být pouze zachována estetika.

Př. 3

- Úvod → slovník → pomlčka → dlouhá pomlčka.

Z důvodu špatné dostupnosti je pomlčka často *chybně* záměňována za Spojovník. Také se podobá dalším znakům viz kapitola Podoba některých znaků.

Klávesová zkratka: **LEVÝ ALT + 0151**.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Spojovník

Spojovník se klade do výrazů složených ze dvou slov. Často se jedná o přídavná jména nebo slova, kdy výraz za spojovníkem upřesňuje slovo před ním. Používá se také tam, kde je vyjádřena vzájemnost/podvojnost.

1 Psaní mezer

1.1 Bez mezer

Spojovník se píše téměř výhradně **bez mezer**. U žen, které si nechaly příjmení za svobodna, se dnes již nepíše spojovník, ale mezera. V případě jména zděděného po předcích lze spojovník z důvodu rodinné tradice ponechat. U víceslovných výrazů se píše Pomlčka **s mezerami**.

Př. 1

1. Výraz **-li**
2. Složené výrazy, souřadný, vzájemný vztah
3. Městská část, složené jméno, jméno po předcích
4. Složený výraz – datum; *nejde o rozmezí „od do“* (lze nahradit lomítkem)
5. Sestupný zápis data
6. Zdůraznění slova, slabik
7. Přejatá slova, matematické a chemické názvosloví

1. **Nebudeš-li** poslouchat, dostaneš do řepy.
2. Česko-anglický slovník, růžovo-fialový, cestovatel-spisovatel
3. Brno-město, Saint-Claire, White-Philips.
4. Školní rok **1992-93** nestál za nic. Ani **1994/95**.
5. Aktualizace byla provedena **2008-12-30**.
6. Tak to bylo opravdu **vý-bor-né**.
7. Play-off, C-vitamín (ale vitamín C), ISBN 80-698023-9, x-ový, n-tý, Fí-kvadrát, 5-pyrazol.

1.2 Mezera za spojovníkem

V případě slova, jehož konec je pro zkrácení zápisu dokončen v jiném, se spojovník tiskne zleva bez mezery, za ním mezera následuje.

Př. 2

- **Devíti-**_a desetihodinová směna zní podivně.

2 Úskalí: pomlčka vs. spojovník

2.1 Městská část

Pokud jsou oba výrazy okolo pomlčky jednoslovné, píše se Spojovník **bez mezer**. Pokud je alespoň na jedné straně víceslovný výraz, vkládají se¹ k pomlčce **mezery z obou stran**. Pak vyvstává otázka ohledně jednoty v dokumentu, která se lehce tříští při použití obého zápisu.

Př. 3

1. Jednoslovná městská část – *spojovník* bez mezer
2. Víceslovná městská část – *pomlčka* s mezerami

1. Dům spadá do katastru **Brno-město**.
2. **Brno**_–_**Bobrova osada** je smýšlená městská část.

2.2 Dvojice příjmení

Dvojice příjmení dvou lidí ve vztahu *a* se odděluje pomlčkou². Dvojice příjmení jednoho člověka naopak Spojovníkem. Ženské příjmení za svobodna se odděluje mezerou.

Př. 4

1. Příjmení dvou lidí ve vztahu *a* – *pomlčka* bez mezer
2. Příjmení jednoho člověka – *spojovník* bez mezer
3. Příjmení za svobodna

1. Knihkupectví vede dvojice **Ptáček–Konílek**.
2. Můj kamarád se jmenoval Edgar **Salter-Harris**.
3. 400 m překážek vyhrála Anička **Kudláková Žabokrtská**.

3 Časté chyby

Přídavná jména kombinovaná s číslem (např. „5stranný“, „7patrový“) nikdy neobsahují spojovník ani mezeru, popř. „koncovky“ *-ti*, *ti-*, *-mi*, ... Vždy se píší dohromady, viz kapitola Číselné údaje.

Př. 5

- Nevhodné mezery
- Nevhodná koncovka

- **Česko**_–_**francouzský** slovník vydala **Ann**_–_**Claire** Dupont.

- Napsal 5-**t**istrannou esej. Rezervoval 8**mi**-lůžkový pokoj s 10**ti**metrovou chodbou.

4 Řádkový zlom

Pokud zůstane spojovník ve složeném výrazu na konci řádku, musí se (stejně jako Lomítko) na novém opakovat. Pokročilé textové editory dokáží situaci ošetřit, webový prohlížeč **nikoli**. Řešení problému popisuje kapitola Řádkový zlom. Obdobně je tomu u **dělení slov**, které však na webu neexistuje. Oproti předešlému případu se znaménko na novém řádku již neopakuje.

Př. 6

1. Složený výraz se spojovníkem na konci řádku
2. Rozdělení slova na dva řádky

1. Koupil si v obchodě **česko-**
-anglický slovník.
2. Když uviděl na hodinkách dvě hodiny v noci, **sko-**
ro se osypal.

¹⁾ Pravidlo nevychází z **WTP**. Jedná se o vzácnou výjimku, kdy **Litéra** považuje za výchozí pravidla jiná než typografická – konkrétně **ÚJČ**. Více viz kapitola Rozdíly v pravidlech: Městská část.

²⁾ Znak pro vyjádření vztahu **a** lze lze dle různých zdrojů pravidel zapisovat odlišně – viz kapitola Rozdíly v pravidlech: Příjmení.

Spojovník se podobá dalším znakům viz kapitola Podoba některých znaků.

Litéra › Slovník

Plus

Plus vyjadřuje součet, kladné hodnoty/hodnocení a někdy může nespisovně zastupovat slůvko „a více“.

1 Psaní mezer

1.1 Mezery z obou stran

Při součtu se znak **odděluje mezerami** z obou stran.

Př. 1

1. Součet v textu
2. Součet v matematice

1. Hledáme zařízený byt **5_+_kk** s výhledem na Šilingrák.
2. Vypočítej mi **7_+_x**, přičemž x je rovno odmocnině z pí.

1.2 Přirazení k číslu

Chceme-li vyjádřit kladnou hodnotu, popř. zapsat telefonní číslo v mezinárodním formátu, **mezeru za znaménkem rušíme**. Podobně je tomu v kladném hodnocení nebo zastoupení slůvka „více“. Rozdíl je však v tom, že plus se píše za číslo.

Př. 2

1. Kladná hodnota
2. Mezinárodní formát telefonního čísla
3. Kladné hodnocení
4. Zastoupení slova

1. Teplota trati ve Spa je **_+38 °C**.
2. Vlčákův telefon je **_+420 776 326 746**.
3. Za nedopočítaný příklad mi dala pofidérní známku **3+**.
4. Obsah smí zobrazovat lidé věku **21+_** (a více, starší).

2 Časté chyby

Př. 3

1. Chybějící mezery v součtu
2. Nevhodná mezera u kladné hodnoty

1. **7+8** bude asi něco jako **5+_10**.
2. Při teplotě **+_2** °C v sandálech vážně zmrzneš.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Minus

Minus vyjadřuje rozdíl, záporné hodnoty a hodnocení.

1 Psaní mezer

1.1 Mezery z obou stran

Při rozdílu se znak **odděluje mezerami** z obou stran.

Př. 1

- Vypočítej mi $x_ - _9$, přičemž x je rovno odmocnině z pí.

1.2 Přiražení k číslu

Chceme-li vyjádřit zápornou hodnotu, **mezeru za znaménkem rušíme**. Podobně je tomu v záporném hodnocení nebo zastoupení slůvka „méně“. Rozdíl je však v tom, že minus se píše za číslo.

Př. 2

1. Záporná hodnota
2. Odčítání záporné hodnoty
3. Záporné hodnocení

1. Teplota trati na Silverstone je $_ - 2$ °C.
2. $7_ - _ - 9$ je 16, protože dva mínusy dávají plus.
3. Za nedopočítaný příklad mi dala pofidérní známku **3-**.

2 Časté chyby

Př. 3

1. Chybějící mezery v rozdílu
2. Nevhodná mezera u záporné hodnoty
3. Záměna za spojovník

1. **3-9** bude docela málo. A co teprv **7_-200**.
2. Při teplotě **-_20** °C v zamrzá úsměv i mě.

3. **3_-_9** je ve dvě v noci těžší než o půl dvanácté.

Z důvodu špatné dostupnosti je minus často *chybně* záměňován za Spojovník. Existuje situace, kdy je tolerována záměna minusu za Pomlčku. Ta je popsána v Rozdíly v pravidlech: Matematické ústupky. Také se podobá dalším znakům viz kapitola Podoba některých znaků.

Klávesová zkratka: **LEVÝ ALT + 8722**.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Násobení

Znak křížku i násobící tečky znázorňuje násobení. V celém dokumentu by se měl používat pouze jedno znaménko – výběr částečně závisí na typu textu (vysokoškolská/středoškolská matematika vs. matematika pro základní školy).

1 Psaní mezer

Při použití klasického násobení v matematickém příkladu se znak **odděluje mezerami** z obou stran. Výjimku tvoří zápis exponentu s mantisou, kde se **mezery nepíše**. Posledním případem je zápis násobku v běžném textu – ten se přiřazuje k číslu **bez mezery**.

Př. 1

1. Klasický příklad v matematice – s mezerami
2. Mantisa s exponentem – bez mezer
3. Násobek v běžném textu¹ – mezera zprava

1. Příklad **3_×_7** (také **3_·_7**) spadá do malé násobilky.
2. **8×10²¹** (také **8·10²¹**) je vážně nemalé číslo.
3. Včera se na mě **6×_**usmála.

2 Časté chyby

Př. 2

1. Chybějící mezery v součinu
2. Nevhodné mezery u mantisy a exponentu
3. Záměna za hvězdičku

1. **3·100** se rovná odmocnině z 90 000.
2. Příklad **2_×_10²** není těžké na spočítání.
3. **6_*_4** je odjakživa dvacet čtyři.

¹⁾ V tomto případě nelze zaměňovat za násobící tečku.

Z důvodu špatné dostupnosti je křížek často *chybně* záměňován za písmeno „x“ a násobící tečka za Tečku. Situace, kdy je záměna tolerována, popisují Rozdíly v pravidlech: Matematické ústupky. Srovnání znaků rozebírá kapitola Podoba některých znaků.

Klávesové zkratky:

- **PRAVÝ ALT +)** (křížek)

- **LEVÝ ALT + o183** (násobící tečka)

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Děleno, matematické lomítko

Dělení lze vyjádřit dvěma znaménky, přičemž každé má jiné využití. Děleno je vhodnější pro výrazy s desetinnými čísly, matematické lomítko pro zlomky.

1 Psaní mezer

Zatímco děleno se píše **s mezerami**, matematické lomítko **bez mezer**.

Př. 1

1. Děleno – s mezerami
2. Matematické lomítko – bez mezer
3. Obyčejné lomítko v běžném textu – bez mezer

1. **20_ ÷ _3** je 6,6 periodických (dvacet děleno třemi).
2. Dvakrát nic bez chleba je **53** (pět třetin).
3. Kup **1/2** chleba (půlku).

2 Časté chyby

Př. 2

1. Chybějící mezery u dělena
2. Nevhodné mezery u matematického lomítka

1. **50÷5** se hezky počítá.
2. Vyjde-li ti **10_/_7**, máš to v kapse.

Z důvodu špatné dostupnosti je děleno často *chybně* záměněňováno za Dvojtečku a matematické lomítko za Lomítko. Situace, kdy je záměna tolerována, popisují [Rozdíly v pravidlech: Matematické ústupky](#). Srovnání znaků rozebírá kapitola [Podoba některých znaků](#).

Klávesové zkratky:

- **PRAVÝ ALT + Ú** (děleno)
- **LEVÝ ALT + 8260** (matematické lomítko)

Litéra › Slovník

Absolutní hodnota, svislítko

Svislítko, také rovná čára, má v matematice funkci absolutní hodnoty, velikosti vektoru, úsečky nebo velké či zanořené závorky.

1 Psaní mezer

Okolní text se od závorek **odděluje mezerou**, jejich obsah je k nim přitisknut **bez mezer**. Interpunkce (Tečka, Čárka, ...) se píše za uzavírací závorku **bez mezery**.

Př. 1

- Absolutní hodnota $| -4 |$ jsou čtyři.

2 Zanořování

Na zanořené závorky se vztahují stejná pravidla. Pokud se však bezprostředně po sobě vyskytnou dvě otevírací nebo uzavírací závorky, **mezera se mezi ně nekládá**. Jeden z úzů je používat tři druhy závorek (od nejhlubšího zanoření): kulaté, hranaté a rovné. V případě čtyřnásobného a vyššího zanoření lze kulaté opakovat.

Př. 2

1. Zanořené závorky
2. Velikost vektoru

1. $58 - |[5 \times (3 + (2 \div 1))]| + 13| = 20$.
2. Velikost vektoru $\vec{u} = ||\mathbf{12}||$ je správně.

3 Časté chyby

Př. 3

- Nevhodné mezery uvnitř

- Úsečka $| \underline{\mathbf{AB}} |$ je dlouhá jak Skameného pravá ruka.

4 Volné užití na webu

Na webu je svislítko vhodné pro optické dělení. Zde již **neplatí** typografická pravidla, mělo by

se však dbát na estetiku.

Př. 4

- Nacházíte se v sekci: [Auta](#) | [sportovní](#) | [Lamborghini](#).

Klávesová zkratka: **PRAVÝ ALT + W**.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Větší, menší

Znak užívaný v nerovnicích vyjadřuje velikostně odlišné hodnoty. V případě velkého rozdílu se zdvojuje. Jako párový znak je využíván pro Ostré závorky, na webu může sloužit pro optické dělení.

1 Psaní mezer

1.1 Standardní zápis

Okolní text se od znaku **odděluje mezerami**.

Př. 1

- Vypočítej mi nerovnici: $3x + 5 > 2y < 8z - 6$.

1.2 Sdružování

Následující příklad je *doporučením* Litéry (zdroje pravidel mlčí). V případě zdvojení se k sobě znaménka tisknou bez mezer. To se týká také znaménka Rovno, které v kombinaci větší/menší nahrazuje „větší/menší rovno“ zapsané jedním znakem. Rovnítko se píše vždy až jako druhé.

Př. 2

1. O mnoho větší (zdvojení)
2. Větší/menší rovno

1. Je známo, že ležatá **osmička** $>>=$ 0.
2. Vypočítej mi nerovnici: $3x + 5 >= 2y$.

2 Časté chyby

Př. 3

- Chybějící mezery

- Vypadá to, že **3>2** funguje i v nereálných číslech.

3 Volné užití na webu aj.

Znak lze chápat jako Ostrou závorku, na kterou se uplatňují daná pravidla. Na webu můžeme

symbol využít jako optický oddělovač. V takovém případě se na něj typografická pravidla *nevztahují*, vše je otázkou estetiky.

Př. 4

- Nacházíte se v sekci: `Auta_>_sportovní_>_Lamborghini`.

Klávesové zkratky:

- **PRAVÝ ALT** + , (menší)
- **PRAVÝ ALT** + . (větší)

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Rovnost, nerovnost, identita

Všechny symboly jsou využívány v rovnicích a nerovnicích v matematice. Identita (totožnost) je vídána např. také v informatice.

1 Psaní mezer

Okolní text se od znaků **odděluje mezerami**.

Př. 1

1. Větší/menší nebo rovno, nerovnost
2. Rovnost a identita (totožnost)

1. $2^{10} \geq 10^2$. Český politik **často** \neq **ingeligenčně** na výši.
2. $73 + 1 = 74 \equiv 74$. Někteří jsme si rovnější – jsme identičtí.

2 Časté chyby

Př. 3

- Chybějící mezery

- Vypadá to, že **3=2** nebude tak moc dobře.

Klávesové zkratky:

- **LEVÝ ALT + 8804** (menší nebo rovno)
- **LEVÝ ALT + 8805** (větší nebo rovno)
- **LEVÝ ALT + 8800** (nerovno)
- **LEVÝ ALT + 8801** (identita)

Litéra › Slovník

Plus minus

Plus minus se používá pro vyjádření odchylky, tolerance, a také zkrácení zápisu příkladu se dvěma řešeními (jednou za užití kladného znaménka, podruhé za užití záporného).

1 Psaní mezer

1.1 Mezera před plus minus

K odchylovanému číslu se plus minus přiřazuje **bez mezery**. Vlevo od znaku se **píše mezera**. Stejně tak je tomu u zkráceného zápisu výsledku.

Př. 1

1. Odchylka v matematice, větě¹
2. Zkrácený zápis výsledku

1. Vyšlo mi **5_±2**. Skripta tolerují odchylku **_±0,01** metru.
2. $\sqrt{16} = \textbf{_±4}$.

1.2 Mezery z obou stran

Následující příklad je **doporučením Litéry** (zdroje pravidel mlčí). Pokud plus minus zkracuje zápis příkladu (tzn. po dopočítání vyjdou dvě hodnoty lišící se nejen znaménkem), je vhodnější zápis s mezerou z obou stran. Lze vidět analogii s běžným zápisem Plus i Minus. Nejedná se o odchylku – ta značí nepřesnost.

Př. 2

1. Zkrácení příkladu s čísly
2. Zkrácení příkladu s proměnnými

1. V zadání je **13_±_7**, to celé lomeno dvěma.
2. Činitel pro kvadratickou rovnici zní: **b_±_√(b² – 4ac)**.

2 Časté chyby

Př. 3

1. Chybějící mezera u odchylky
2. Nevhodná mezera u zkráceného zápisu výsledku

1. Vyšlo mi **5±2**.

2. $\sqrt{16} = \pm_4$.

¹⁾ Pravidlo o **odchylce** výjimečně nevychází z **WTP**. **Litéra** v tomto případě upřednostňuje **PČP** viz kapitola Rozdíly v pravidlech: odchylka.

Z důvodu špatné dostupnosti je plus minus často **chybně** zaměňováno za znaky Plus a Minus, které odděluje Lomítko. Situace, kdy je záměna tolerována, popisují Rozdíly v pravidlech: Matematické ústupky.

Klávesová zkratka: **LEVÝ ALT + 0177**.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Přibližně rovno (approximace)

Přibližně rovno vyjadřuje zaokrouhlení většinou desetinného čísla.

1 Psaní mezer

Znaménko se objevuje mezi dvěma čísly (popř. proměnnými). Mezery se sází z **obou stran**.

Př. 1

1. Přibližně rovno u dvou čísel
2. Přibližně rovnou u čísla a proměnné

1. Na jeho početní schopnosti je **320_ ≈ _300** poměrně úspěch.
2. Hodnota π **_ ≈ _3,14159**.

2 Časté chyby

Př. 2

- Chybějící mezery

- Laferagovo číslo pro Tristallický laser je **$\tau \approx 6,718$** yottachionů.

Klávesová zkratka: LEVÝ ALT + 8766.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Vlnka (asymptotická ekvivalence)

Vlnka, popřípadě „tilda“, zastupuje opakovací znaménko. Vyjadřuje také specifický typ rovnosti v některých oborech matematiky (matice, průběh funkce).

1 Psaní mezer

1.1 Bez mezer

Vlnka jako opakovací znaménko se píše **bez mezer**.

Př. 1

- Lamborghini Diablo
~**Murciélago**
~**Gallardo**

1.2 Mezery z obou stran

Tilda ve funkci rovnítka (asymptotická ekvivalence, jiný typ rovnosti) se píše **s mezerami** z obou stran.

Př. 2

- Matice A a B jsou ekvivalentní, tedy **A ~ B**.

2 Časté chyby

Př. 3

- Chybějící mezery

- Matice A a B jsou ekvivalentní, tedy **A~B**.

Klávesová zkratka: **PRAVÝ ALT + +** (+ je na alfanumerické klávesnici vlevo od Ě).

Litéra › Slovník

Stupeň, minuta a vteřina

Stupně, minuty a vteřiny se v české typografii používají pouze pro vyjádření úhlů, stupňů a palců. V anglické typografii lze znaky označovat časové údaje.

1 Psaní mezer

1.1 Úhly, palce, stopy

Všechny uvedené značky se přiřazují k číslu **bez mezery**, po nich **následuje mezera** (zde se nerozlišuje podstatné a přídavné jméno, viz kapitola [Číselné údaje](#)).

Př. 1

1. Úhlové stupně, minuty a vteřiny
2. Úhlové stupně
3. Stupně
4. Palce

1. Phaser se ve vodě láme v úhlu **1°38'71"** Jefferaysovy stupnice.
2. Nakresli mi **30°**_úhel.
3. To pivo má jen **9°**_(stupňů).
4. Koupil si **24"**_monitor (čtyřicetipalcový).

1.2 Celsiovy a Fahrenheitovy stupně

Stupně u vyjádření teploty se zleva oddělují **mezerou**, zprava se přiřází k jednotce **bez mezer**. U Kelvinů se stupně nepíše.

Př. 2

- 100 °C se rovná 212 °F.

2 Časté chyby

Př. 3

1. Nevhodná mezera v úhlu
2. Nevhodná mezera u palců
3. Nevhodná mezera u teplotních stupňů
4. Chybějící mezera u teplotních stupňů

1. Brno má souřadnice **49°_08'_37,80"** severní šířky.
2. Můj monitor má **24_"** (palců).
3. Kéž by bylo venku aspoň 30 °_**C**.
4. Kéž by bylo venku aspoň 30°**C**.

Z důvodu špatné dostupnosti jsou znaky často *chybně* zaměňovány za Strojové uvozovky. Také se podobají dalším znakům viz kapitola Podoba některých znaků.

Klávesové zkratky:

- **LEVÝ ALT + 8242** (minuty)
- **LEVÝ ALT + 8243** (vteřiny)

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Procento a promile

Procento i promile vyjadřují část z celku. Oba znaky se řadí do kategorie jednotek, kam spadá např. palec, Euro aj.

1 Psaní mezer

K jednotkám se přistupuje jako ke slovu, které se samozřejmě píše **s mezerami**, výjma následné interpunkce. Pokud chceme vyjádřit procenta/promile přídavným jménem namísto podstatného, **nepíšeme levou mezeru**. Důvody jsou popsány v kapitole Číselné údaje.

Př. 1

1. Podstatné jméno
2. Podstatné jméno
3. Přídavné jméno

1. Tento kupón vám poskytuje slevu **150_ %**.
2. Po dědečkově slivovici nadýchal **3_ ‰** svěží vody.
3. Bukačky mají v lese **17%** zastoupení (sedmnáctiprocentní).

2 Časté chyby

Př. 2

1. Chybějící mezeru u podstatného jména
2. Nevhodná mezeru u přídavného jména

1. Tento kupón vám poskytuje slevu **150%**.
2. Bukačky mají v lese **17_ %** zastoupení (sedmnáctiprocentní).

Klávesová zkratka: **LEVÝ ALT + 0137**.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Programátorská mocnina

Znakové vyjádření umocňování, které nahrazuje horní index, je často využíváno v informatice. Zde již *neplatí* typografická pravidla, způsob zápisu není jednoznačný.

1 Psaní mezer

U mocniny se můžeme řídit pravidly podobnými např. Plusu, které se odděluje mezerami. Protože se však mocnina v případě zápisu s horním indexem přiřazuje k číslu bez mezery, lze si tuto situaci představit i s programátorskou mocninou.

Př. 1

1. Zápis s mezerami
2. Zápis bez mezer

1. Optronická kaskáda má sílu **7_ ^ _320** nadiodových pum.
2. Optronická kaskáda má sílu **7^320** nadiodových pum.

Klávesová zkratka: LEVÝ ALT + **o71o**.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Odmocnina

Odmocnina je inverzní funkcí k mocnění.

1 Psaní mezer

Odmocnina se zleva odsazuje **mezerou**, výraz na pravé straně se sází **bez mezer**. V případě výskytu dvou odmocnin za sebou se mezera **ruší**.

Př. 1

1. Zápis s mezerou
2. Rušení mezery při zanoření

1. 5 vrtulníků + 4 helikoptéry = $\sqrt{31}$.
2. Příklad $\sqrt{\sqrt{16}}$ je roven dvojce.

2 Časté chyby

Př. 2

- Nevhodná mezera

- 5 vrtulníků + 4 helikoptéry = $\sqrt{31}$.

Klávesová zkratka: LEVÝ ALT + 8730.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Integrál

Integrál je inverzní funkce k derivaci. Zde již *neplatí* typografická pravidla, způsob zápisu není jednoznačný.

1 Psaní mezer

Integrál je přinejmenším vhodné odsadit zleva mezerou. Otázkou je ta pravá. Při použití indexů (dolní a horní mez integrace) se pro lepší přehlednost nabízí opět mezera. V případě výskytu dvou integrálů za sebou mezera nezbytná není.

Př. 1

1. Zápis s pravou mezerou (určitý integrál)
2. Zápis bez pravé mezery (neurčitý integrál)
3. Trojný integrál

1. Na semestrálce se objevil příklad $\int_0^2 (x + 7) dx$.
2. Jeden z nejjednodušších integrálů je $\int x dx$.
3. Vypočítej objem V pomocí integrálu $\iiint (x \cdot y)^2 dx dy dz$.

Klávesová zkratka: **LEVÝ ALT + 8747**.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Nekonečno

S ohledem na typografii se k symbolu nekonečna přistupuje jako k běžnému číslu.

1 Psaní mezer

Nekonečno se podřizuje pravidlům matematických znamének. Pro pochopení příkladů je třeba znát předchozí pravidla.

Př. 1

1. Kladné nekonečno
2. Mnohem větší
3. Matematické lomítko a svislítko

1. Asymptota bez směrnice vyšla $+\infty$.
2. $7 < -\infty$ je zcela zřejmé.
3. V případě $||\infty/\infty||$ se derivuje čítec i jmenovatel zvlášť.

2 Časté chyby

Př. 2

- Chybějící mezery

- $7 < \infty$ je zcela zřejmé.

Klávesová zkratka: **LEVÝ ALT + 8734**.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Suma a součin

Značky pro celkový součet (sumu) a celkový součin umožňují zkrátit zápis matematických řad. Zde již *neplatí* typografická pravidla, způsob zápisu není jednoznačný.

1 Psaní mezer

Znaky je přinejmenším vhodné odsadit zleva mezerou. Otázkou je ta pravá. Při použití indexů (dolní a horní mez) se pro lepší přehlednost nabízí opět mezera. Protože se indexy píší pod/nad znaménkem, běžné ediotry a web si se složitějšími matematickými zápisy neporadí. Příklady bez indexů je třeba brát s rezervou.

Př. 1

1. Celkový součet – suma
2. Celkový součin

1. Vypočítej mi sumu od jedné do pěti $\sum (x + 7)$.
2. Vypočítej mi celkový součin od nuly do nekonečna $\prod (4x)$.

Klávesové zkratky:

- LEVÝ ALT + 8721 (suma)
- LEVÝ ALT + 8719 (celkový součin)

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Hvězdička, kříž, ampersand a paragraf

Hvězdičkou lze odkazovat poznámku pod čarou, symbolizuje také narození člověka. Křížek naopak symbolizuje úmrtí. Ampersand, popř. „and“, v češtině zastává v názvech firem české „a“. Paragraf se používá v právnických spisech. Znak se píše před související výrazy, hvězdička ve funkci poznámky až za ně.

1 Psaní mezer

1.1 Mezery z obou stran

Všechny uvedené znaky se oddělují **mezerami z obou stran**.

Př. 1

1. Hvězdička a kříž
2. Ampersand
3. Paragraf

1. K. H. from Afterspoons and Withoutsattelites_*_478,_†_328.
2. Bukačka_&_Hvízd prodávají klece pro kanárky již po 320 let.
3. Podle_§_328/2004 Sb. se smí derivovat až od 14.00.

1.2 Hvězdička jako odkaz na poznámku

V případě, že hvězdička odkazuje na poznámku pod čarou, se většinou přiřazuje k odkazovanému slovu **bez mezery**. Pravidlo však není tolik striktní – je **možné** jej při zachování estetiky přehlížet, vždy však jednotně v celém dokumentu.

Př. 2

- ...proudící hlavním tahem přes **Viktorčinu***_ulici.
***Victoria** street.

2 Časté chyby

Př. 3

1. Chybějící mezera u hvězdičky značící narození
2. Chybějící mezery u ampersandu
3. Chybějící mezera u paragrafu

4. Použití hvězdičky při násobení

1. Bedřich Smetana, ***2.** března 1824, byl významný český skladatel.
2. **Su-Jin&Cheol-Su** vyváží stavební materiál do všech koutů světa.
3. Porušil jsi můj **§4** o vstupu do mého zorného úhlu.
4. **6_*_4** je odjakživa dvacet čtyři.

Z důvodu špatné dostupnosti je kříž často *chybně* záměněňován za Plus. Situace, kdy je záměna tolerována, popisují Rozdíly v pravidlech: Ústupky ČSN.

Klávesové zkratky:

- **LEVÝ ALT + o134** (kříž)
- **PRAVÝ ALT + C** (ampersand)

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2010

Litéra › Slovník

Copyright

Značka Copyright označuje následný výraz jako vlastníka autorských práv.

1 Psaní mezer

Znak se odděluje od okolí **mezerami z obou stran**.

Př. 1

- Obchodní dům na Svoboděáku zbouralo_©_Studio Apokalipsa.

2 Časté chyby

Př. 2

1. Chybějící mezera
2. Znak za vlastníkem autorských práv

1. Obchodní dům na Svoboděáku zbouralo ©Studio Apokalipsa.
2. Dabing pokryla společnost Plk_©.

Klávesová zkratka: LEVÝ ALT + 0169.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Registered a TradeMark

Registered chrání logo, někdy jej lze zapisovat jako horní index. TradeMark je ochrannou známkou. Oba znaky se sází až za výraz.

1 Psaní mezer

Znak se k výrazu přiřazuje **bez mezery**, zprava pak odděluje **mezerou**.

Př. 1

1. Registered
2. Registered v horním indexu
3. TradeMark

1. Nechal jsem zaregistrovat logo **Litéra®**.
2. Nechal jsem zaregistrovat logo **Litéra[®]**.
3. **Odemne.com[™]** je ochrannou známkou projektu Odemne.

2 Časté chyby

Př. 2

1. Nevhodná mezera u registered
2. Nevhodná mezera u trademarku

1. Nechal jsem zaregistrovat logo **Litéra_®**.
2. **Odemne.com_™** je ochrannou známkou projektu Odemne.

Klávesové zkratky:

- LEVÝ ALT + **o174** (registered)
- LEVÝ ALT + **o153** (trademark)

Litéra › Slovník

Měna: Eura, Libry, Dolary, ...

Symbody Eura, Liber, Dolarů, Jenů aj. znázorňují měnu. Mohou se vyskytovat před i za částkou. Problematiku rozebírá kapitola Číselné údaje: Peněžní částky.

1 Psaní mezer

Měna se od okolního textu **odděluje mezerami**. V případě, že výraz je chápán jako přídavné jméno, se mezi číslem a symbolem **mezera ruší** – viz kapitola Číselné údaje: Podstatné jméno vs. přídavné.

Př. 1

1. Eura
2. Libry
3. Dolary – přídavné jméno

1. To nové Gallardo mě stálo **€_200.000** a nějaké drobné.
2. V peněženke mi jako vzpomínka zůstaly **4_£** a Oyster card.
3. **25\$** cédéčko (pěťadvacetidolarové cédéčko).

2 Časté chyby

Př. 2

1. Chybějící mezera
2. Nevhodná mezera u přídavného jména

1. Pistáciová za **2€** a dvacet centů?
2. **7_\$** poplatek je výsměch (sedmidolarový).

Klávesové zkratky:

- PRAVÝ ALT + E (Euro)
- PRAVÝ ALT + L (Libra)
- PRAVÝ ALT + Ů (Dolar)

Litéra › Slovník

Mřížka

Mřížka se objevuje spíše ve specifických odvětvích – v hudbě, informatice a také anglické typografii, kde zastupuje slůvko „number“ (zkracuje číslo, naznačuje počet).

1 Psaní mezer

Mřížka se odděluje **mezerami z obou stran**.

Př. 1

1. Mřížka v hudbě (zvýšení o půltón)
2. Mřížka zastupující číslo (no., number, číslo)

1. Zahraj mi C, D, E, **C_#_**(Cis) a **G_#_**(Gis).
 2. Její píseň se stala_**_#_1** v Austrálii a Anglii.

Klávesová zkratka: **PRAVÝ ALT + X**.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Zavináč

Zavináč je součástí e-mailových adres v informatice.

1 Psaní mezer

Znak se tiskne k okolnímu textu **bez mezer**.

Př. 1

- Nech mu vzkaz na **truhlik@hlineny.cz**.

2 Časté chyby

Př. 2

- Nevhodné mezery

- Adresa **hadrasmaatra_@_natotata.hu** se dobře pamatuje.

Klávesová zkratka: PRAVÝ ALT + V.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Obrácené lomítko a podtržítko

Na oba symboly se *neuplatňují* typografická pravidla. Spadají do oboru informatiky, kde sice špatný zápis mezer může způsobit nefunkčnost, avšak to je zcela jiná kapitola. Mohou také zastupovat roli optického oddělovače.

1 Psaní mezer

V případě umístění souborů v počítači se mezery nepíše. Samotné podtržítko navíc splňuje funkci mezery, která se v internetových adresách nepoužívá. Pokud lomítko plní funkci oddělovače, je vhodnější mezery psát.

Př. 1

1. Podtržítko
2. Obrácené lomítko v adrese
3. Obrácené lomítko jako optický oddělovač

1. Najdeš to pod názvem **bob_a_bobek.txt**.
2. Fotky jsem ti nahrál do **E:\Fotky\2009** – Florbal Znojmo.
3. Nacházíte se v sekci: Auta__sportovní__Lamborghini.

Klávesová zkratka: PRAVÝ ALT + Q.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Středová tečka

Na středovou tečku se *neuplatňují* typografická pravidla. Může zastupovat odrážky nebo působit v roli optického oddělovače.

1 Psaní mezer

Pro plynulost čtení je vhodné psát mezery z obou stran.

Př. 1

1. Tečka jako odrážka
2. Optický oddělovač

1. Mezi mé oblíbené písně patří:
 - _Wake Me Up When September Ends,
 - _Running On Empty,
 - _Moviestar, ...
2. Nacházíte se v sekci: Auta_ • _sportovní_ • _Lamborghini.

Středová tečka se podobá dalším znakům viz kapitola Podoba některých znaků.

Klávesová zkratka: **LEVÝ ALT + 8226**.

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011

Litéra › Slovník

Šipky

Na šipky se *neuplatňují* typografická pravidla. Využití najdou v matematice a převážně na internetu.

1 Psaní mezer

Pro plynulost čtení je vhodné psát mezery z obou stran.

Př. 1

1. Šipka v matematice
2. Šipka v informatice
3. Navigační šipka

1. Pro limitu **n** → **∞** vychází příklad 2k.
2. Vzhled nastavíš: **Soubor** → **Vzhled stránky** → **Orientace**.
3. Zpět **nahoru** ↑.

Klávesové zkratky:

- LEVÝ ALT + 8593 (nahoru)
- LEVÝ ALT + 8594 (doprava)
- LEVÝ ALT + 8595 (dolů)
- LEVÝ ALT + 8592 (doleva)

Jakub Fiala – www.odemne.com | 2009–2011